

รายงานการวิจัย

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์

โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

Local Administrative Organization's Role on Politics of

Archaeological Site Conservation:

A case study of Sri Thep Historical Site

พิสิษฐกุล แก้วงาม และ ณัฐวุฒิ สุทธิประภา

สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์

โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

**Local Administrative Organization's Role on Politics of
archaeological Site Conservation:**

A case study of Sri Thep historical site

พิสิษฐกุล แก้วงาม

สาขารัฐศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ณัฐวุฒิ สุทธิประภา

สาขารัฐศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทุนอุดหนุนโดย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2559

ชื่องานวิจัย	บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ. Local Administrative Organization's Role on Politics of Archaeological Site Conservation : case study of Sri Thep historical site
ผู้วิจัย	พิสิษฐกุล แก้วงามพัชชา และ ณัฐวุฒิ สุทธิประภา
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ปีเสร็จวิจัย	2559

บทคัดย่อ

งานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาการเมืองในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ กับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และเพื่อทราบแนวทางบทบาทขององค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพในการร่วมอนุรักษ์โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ จำนวน 1 คน ตัวแทนจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จำนวน 1 คน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้จากการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก จำนวน 20 คนคน ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยคือ ภาคการศึกษาที่ 1 /2559 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ที่มีฐานจากมโนทัศน์รวบยอด ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม”

ผลการวิจัยคือ :

1. ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นภาครัฐเข้ามาบริหารจัดการ โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างเคร่งครัด เพื่อให้คงไว้เป็นสมบัติของชาติ ในขณะที่ฝั่งประชาชนในพื้นที่มองว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นเป็นทั้งสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นสาธารณะสมบัติของชุมชนที่ประชาชนสมควรเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ จึงเกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ของเอกชน และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ก็ยอมรับว่าแม้จะรู้สึกไม่พอใจ แต่ก็เข้าใจว่า

เจ้าหน้าที่ของทางอุทยานนั้นก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์นี้ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ เหตุผลสำคัญคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเพื่อให้อุทยานประวัติศาสตร์สามารถพัฒนากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ดีกว่า

2. การเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นไม่ควรที่จะแก้ไขด้วยการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว เพราะจะยิ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างภาครัฐกับประชาชน วิธีการที่ดีกว่าจึงควรเป็นการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดแต่ด้วยวิธีการที่ละมุนละม่อม พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพเลือกกลยุทธ์แบบประนีประนอม จนในที่สุดผลของการเลือกก็นำไปสู่กลยุทธ์แบบสุขุมที่เป็นการผนวกเอาทั้งกลยุทธ์แบบถอนตัว สร้างความเป็นมิตร และประนีประนอมเข้าไว้ด้วยกัน

คำสำคัญ : กลยุทธ์การอนุรักษ์, องค์การบริหารส่วนตำบล, ตัวแบบแก้ปัญหาคความขัดแย้ง

Abstract

This qualitative research purposed to reconsider in the politics in cooperation between Sri Thep local administrative organization and Sri Thep historical site, and to the best strategical model of cooperation between Sri Thep local administrative organization and Sri Thep historical site in archaeological site conservation. There were 22 key informant representing an agents of a conflict schema; 1 from Sri Thep historical site, 1 from Sri Thep local administrative organization, and 20 from people in the area. Research period was the first semester of 2016 semester year. Research instrument was a structural interview constructed by a structural reading and a conceptualizing on ‘conflict resolution for cooperative conservation of historical site’.

Result of the research are as follow:

1. The cooperative conservation of historical site in Sri Thep historical site in the governmental perspective is the strictly law enforcing for the goal of national conservation while the people in the area perspective see the historical site as a sacred area and a community public area where everybody could make a use on their own interest. These is the main origin of a conflict of interest and a lack of cooperation on conservation. But not only the people in the area accept and understand the law enforcement, but the Sri Thep local administrative organization also in the reason that it is orderliness and easy to develop to a tourist attractions.

2. Politics of Sri Thep historical site should not only using a law enforcement in conservation because it made a poor relationship between the governmental part and the community part. The better strategical model of resolution should not only enforce the law but also making a cooperation. Sri Thep local administrative organization chose a compromise strategy which brought out the result that, in the end, a deliberately strategy which appended a withdraw, a friendship, and a compromise strategy together.

Keywords : Conservation Strategy, Local Administrative Organization, Conflict Resolution Model

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความร่วมมือช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งกับคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

พิสิษฐกุล แก้วงาม

ณัฐวดี สุทธิประภา

23 พฤศจิกายน 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
กิตติกรรมประกาศ	(ข)
สารบัญ	(ค)
สารบัญรูป	(ณ)
สารบัญตาราง	(ญ)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	4
1.3 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.5 ประโยชน์ของการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 ประวัติศาสตร์ของการอนุรักษ์โบราณสถาน	6
2.2 สารสำคัญและแนวทางการปฏิบัติและกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์ โบราณสถาน พ.ศ.2528	12
2.3 ทฤษฎีความขัดแย้ง	16
2.4 การมีส่วนร่วม	19
2.5 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	20
2.6 ข้อมูลพื้นฐาน	22
2.7 กรอบการวิจัย	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	27
3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	27
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.3	การวิเคราะห์ข้อมูล	25
บทที่ 4	ผลการวิจัย	26
4.1	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	26
4.2	มโนทัศน์รวบยอด ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์ โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม”	27
4.2.1	อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร	27
4.2.2	ความสัมพันธ์ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็น อย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และมีแนวโน้มในอนาคตอย่างไร	28
4.2.3	การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน เป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และในอนาคตควรใช้วิธีการอย่างไร	29
4.2.4	ท่านคิดว่า กลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้งขององค์การ บริหารส่วนตำบลศรีเทพที่เหมาะสมในการแก้ปัญหากรณีพิพาทระหว่าง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านที่เหมาะสมที่สุด	30
4.3	การวิเคราะห์ข้อมูล	31
4.3.1	พื้นฐาน โครงสร้างอันไร้สำนึกของความขัดแย้งระหว่างอุทยาน ประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน	31
4.3.2	ความสัมพันธ์ต่างๆภายใน โครงสร้างความขัดแย้งระหว่างอุทยาน ประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน	32
4.3.3	ระบบของความสัมพันธ์ต่างๆที่ดำรงอยู่ใน โครงสร้าง ความขัดแย้ง ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน	32
4.3.4	แบบแผนของระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน รวม ถึง ความ คาดหวังถึงระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง ระหว่าง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ศรีเทพ	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย	35
5.1 สรุป และอภิปรายผลการวิจัย	35
5.1.1 การเมืองในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนตำบลศรี เทพ กับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ	35
5.1.2 แนวทางบทบาทขององค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพในการร่วม อนุรักษ์โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ	36
5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	38
 บรรณานุกรม	 39
ภาคผนวก	42

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่เส้นทางอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ	24
2 แผนที่เมืองโบราณศรีเทพ	25
3 กรอบในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม	26
4 ระบบความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ในโครงสร้าง ความขัดแย้งฯ	36

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามกลุ่ม
2	จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามระดับการศึกษา
3	จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามอาชีพ
4	ข้อเสนอกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้งฯ

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองศรีเทพ ได้รับการเรียนรู้ไม่แพร่หลายนักเมื่อเทียบกับ สุโขทัย ลพบุรี เพชรบูรณ์ นครราชสีมา และ นครศรีธรรมราช ในพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช มีบันทึกว่า ในปี พ.ศ. 2100 มีการบันทึกถึงพระศรีธมมอรรถน์ ที่สอดคล้องกับหลักฐานที่ปรากฏในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งรวบรวมเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับเมืองเพชรบูรณ์ โดยมีเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงชื่อเมืองศรีเทพ ว่ามีชื่อปรากฏในทำเนียบเก่าบอกรายชื่อหัวเมืองต่างๆที่ทางราชการให้คนเชิญตราไปบอกข่าวสวรรคตของรัชกาลที่ 2 ยังเมือง สระบุรี เมืองชัยบาดาล เมืองศรีเทพ และเมืองเพชรบูรณ์ จึงเป็นการยืนยันว่าเมืองศรีเทพ เป็นเมืองหนึ่งที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำป่าสัก โดยในช่วงหนึ่งจะมีชาวบ้านเรียกชื่อเมืองนี้ว่า เมืองอภัยสาลี และตำแหน่งเจ้าเมืองคือ พระศรีธมมอรรถน์ เหมือนกับชื่อที่ปรากฏในสมัยพระนเรศวร และชื่อนี้ยังเป็นชื่อภูเขาเล็กๆลูกหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณเมือง คือเขามอรรถน์ เช่นกัน เมืองศรีเทพ ที่ถูกซ่อนอยู่ในป่าทึบ เป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีอาณาเขตมากกว่า 2 พันไร่ อาณาบริเวณที่ตั้งของเมืองซึ่งก็คือส่วนหนึ่งของอำเภอศรีเทพ ในปัจจุบันเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำป่าสักผืนใหญ่ มีเพียงเขาเล็กๆเพียงไม่กี่ลูกเท่านั้นในบริเวณนั้น

จากแผนที่ยุทธศาสตร์ ราชการของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 จะเห็นว่า ที่ตั้งของเมืองศรีเทพ (สีเทพ) ตั้งอยู่กึ่งกลางของประเทศในสมัยนั้น เมืองนี้จึงเป็นศูนย์กลางการเดินทาง จากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก และจากทิศเหนือไปทิศใต้ เมืองนี้จึงน่าจะเป็นศูนย์กลางการเดินทางมาค้าขายของชนชาติต่างๆ ดังจะเห็นจากประติมากรรมศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากทั้งเขมร และ อินเดีย หากจะลองคิดเปรียบเทียบกับช่วงเวลากับอายุของเมืองนี้ จะเห็นว่า หากเมืองนี้มีอายุ 800 ปีขึ้นไป เมืองศรีเทพจะมีอายุมากกว่า กรุงศรีอยุธยา และสุโขทัย จึงน่าจะอยู่ในสมัยก่อนหรือเริ่มต้นประวัติศาสตร์ ซึ่งก็สัมพันธ์กับลักษณะของประติมากรรม ที่พบอันเป็นศิลปะในยุคของอารยธรรมเขมร และบางส่วนเป็นศิลปกรรมของ อารยธรรมทวารวดี ที่พลัดกันเข้ามามีอิทธิพลเหนือเมืองนี้ สันนิฐานว่า เมืองศรีเทพที่ยิ่งใหญ่นี้ เดิมนับถือลัทธิศาสนาฮินดู ซึ่งมาจากทางอินเดีย โดยจะเห็นการสร้างสถูปและปรangk ด้วยหินในบริเวณที่เป็นใจกลางเมือง คล้ายกับศิลปะของเขมรที่นครวัด ซึ่งถือเป็นเขตสำคัญทางศาสนา คล้ายส่วนที่เป็นที่ตั้งของ พระบรมหาราชวัง และวัดพระแก้ว ในปัจจุบัน ส่วนรอบๆเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านเรือนของประชาชน ที่อาศัยส่วนใหญ่ถูกสร้างด้วยไม้ ซึ่งถูกกักร่อน

ทำลายให้ผุพังไปตามกาลเวลาจนหมด เหลือให้เห็นเป็นเพียงที่ราบรอบเทวสถาน และสระน้ำ ของชุมชนเท่านั้น ความที่เมืองศรีเทพมีอายุยาวนาน คือ 800 ปี ยาวนานกว่า กรุงศรีอยุธยา 420 ปี และกรุงเทพฯ 250 ปี จึงมีการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมขึ้นหลายครั้ง ดังจะเห็นว่า นอกจากเทวรูปในศาสนาฮินดูแล้ว ยังมีการพบหลักฐานทางพุทธศาสนา ลัทธิมหายานอีกด้วย ซึ่งคาดว่าคงเข้ามาในระยะหลังก่อนการล่มสลายของชุมชน (สถาพร เทียงธรรม, 2554)

ตามนโยบายรัฐบาลปัจจุบัน ข้อ 4. “การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม” ข้อ 4.1 “จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษาทางเลือกไปพร้อมกัน เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการเหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ” และ ข้อ 9. “การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน” ข้อ 9.1 “เร่งปกป้องและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พร้อมส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่เอกชน เพื่อลดแรงกดดันในการตัดไม้จากป่าธรรมชาติ” (คำแถลงนโยบายของรัฐบาล พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่จะแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2558) และจากนโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ข้อ 11.3 ด้านวัฒนธรรม ข้อ 2) พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน 3) ประสานให้ประชาชนและเยาวชนมีบทบาทและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกับสถานศึกษา ครอบครัว และ (<http://www.m-culture.go.th/>)

จะเห็นว่าโบราณสถานถือเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติและชุมชน โดยกรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมดูแลรักษาโบราณสถาน ดำเนินงานอนุรักษ์ภายใต้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน พ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุด พ.ศ.2535 และออกระเบียบกรมศิลปากรฯ พ.ศ.2528 นิยามการอนุรักษ์ หมายความว่า “การดูแล รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย” ส่วนโบราณสถาน หมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ และศิลปวัตถุที่ติดตั้งประจำที่บอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี โบราณสถานต้องมีสาระสำคัญด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านคือ มีคุณค่าด้านอายุ มีคุณค่าด้านคุณค่าทางการก่อสร้าง และ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์” (ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.2528)

อย่างไรก็ดีปัญหาข้อหนึ่งคือการที่โบราณสถานนั้นมักตั้งอยู่ในพื้นที่ของประชาชน และนำมาซึ่งการที่ทางราชการต้องไปเวนคืนพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ หรือมีการอนุรักษ์โดยขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน รวมถึงการที่ประชาชนต้องการเข้าไปทำกินในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงโบราณสถาน ทำให้กรมศิลปากรเอง ก็ต้องบังคับใช้กฎหมาย เป็นลำดับขั้นจากเข้มงวดมากไปหาน้อย เช่น การสงวนรักษา หมายความว่า การดูแลรักษาไว้คงตามสภาพของเดิม ตามสภาพเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป ขณะที่การปฏิสังขรณ์ หมายความว่า การทำให้กลับคืนสู่สภาพดังที่เคยเป็นมา อันแสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์แบบสากล และจารีตประเพณี อย่างไรก็ตาม ระเบียบดังกล่าวยังเต็มไปด้วยคำถามทั้งเชิงปฏิบัติและหลักการที่ขัดแย้งกับหลักสากล (สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์, 2555: 84 – 102).

สำหรับเมืองศรีเทพอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีฐานะเป็นอุทยานประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2527 แต่มีการเปิดอุทยานดังกล่าวอย่างเป็นทางการ จนกระทั่งใน พ.ศ. 2555 หลังบูรณะชุดแต่งโบราณสถานต่างๆ มาเป็นเวลานาน ในปี 2551 กรมศิลปากรมีแผนงานผลักดันอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เข้าสู่บัญชีมรดกโลก แต่คณะกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมมีมติไม่เห็นชอบ โดยต้องการให้มีการศึกษาในเชิงวิชาการให้มากกว่านี้ก่อน ปัจจุบันมีการชุดแต่งโบราณสถานหลายแห่งจนเกือบเสร็จสิ้นสมบูรณ์ โดยเฉพาะปรangkฤษี และเขาค้างนอก โดยอยู่ระหว่างกำลังปรับปรุงภูมิทัศน์รับการเปิดอุทยานอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลว่ารอบเขาค้างใน มีเนินโบราณสถานขนาดเล็กกระจายตัวออกไปตามแนวแกนทิศอีกไม่ต่ำกว่า 20 แห่ง ซึ่งทางอุทยานได้ทำการสำรวจไว้แล้วในเบื้องต้น แต่ยังไม่ได้ออกศึกษา อนุรักษ์และพัฒนา และจากการที่ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้ดำเนินการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นพบว่า การดำเนินการของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ปรากฏว่าในอนาคต การชุดค้นวัตถุโบราณนั้นกลับหลีกเลี่ยงการรुक้าเข้าไปในพื้นที่ของชาวบ้านใกล้เคียงไม่ได้ ในขณะที่การทำงานของอุทยานฯ กับ ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นยังไม่มี ความชัดเจนทั้งที่โอกาสในการเกิดประเด็นพิพาทระหว่างทางราชการและประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้เสมอ รวมถึงการจัดกิจกรรมที่มีเมืองโบราณศรีเทพของทางราชการกับของชาวบ้านที่ไม่ได้สอดคล้องกันทั้งเวลาและสถานที่ รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลจากทางอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ กับทางเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ที่ได้ก่อสร้าง หอโบราณคดีเพื่อชุมชนอินทราชัยเองก็ยังขาดความชัดเจน จากที่กล่าวมาหาข้างต้น การศึกษาวิจัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพจึงน่าจะเป็นการสร้างแนวปฏิบัติอันดี และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างท้องถิ่นกับภาครัฐต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อพิจารณาการเมืองในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพกับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. เพื่อทราบแนวทางบทบาทขององค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพในการร่วมอนุรักษ์โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

1.3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในส่วนทฤษฎีใช้วิธีวิทยาศาสตร์การตีความ (hermeneutics) จากการอ่านเอกสารในฐานะตัวบท แล้วตีความทฤษฎีโดยศึกษาตัวบทในประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น คือ

1. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในการอนุรักษ์โบราณคืออะไร
2. ทฤษฎีความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้ง
3. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

จากนั้นใช้วิธีวิทยาโครงสร้างนิยม (structuralism) ในการอ่านเพื่อสร้างมโนทัศน์รวบยอด (conceptualization) ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” ผ่านวิธีวิทยาดังนี้ (Levi-Strauss, 1963)

1. แสวงหาพื้นฐานโครงสร้างอันไร้สำนึกของปรากฏการณ์ในแง่มุมทางวัฒนธรรม
2. แสวงหาความสัมพันธ์ต่างๆภายในโครงสร้าง
3. แสวงหาระบบของความสัมพันธ์ต่างๆที่ดำรงอยู่ในโครงสร้าง และ
4. แสวงหาแบบแผนของระบบ ซึ่งแฝงอยู่ในปรากฏการณ์ หรือวัตถุที่ศึกษา

จากนั้นการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไว้จากมโนทัศน์รวบยอด (conceptualization) ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” ในการถามกับผู้ให้สัมภาษณ์เหมือนกันหมดทุกคน เพื่อที่จะ สามารถจัดหมวดหมู่ข้อมูลได้ง่ายและสะดวกในการวิเคราะห์ และใช้ การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก หรือ (Snowball Sampling Technique)

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเมือง หมายถึง ความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน
2. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง กลยุทธ์ หรือวิธีการในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน

3. กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางการจัดการความขัดแย้งเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน ในการแก้ปัญหากรณีพิพาทระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านที่เหมาะสม ได้แก่

- 1.1 ถอนตัวหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ขอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา
- 1.2 บังคับโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายงานหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับประชาชน
- 1.3 สร้างความเป็นมิตร เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ขอมยกเลิกเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีไว้
- 1.4 ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธ์ภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี
- 1.5 สุขุม มองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธ์ภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน

1.5 ประโยชน์ของการวิจัย

1. เข้าใจการเมืองในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ กับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. เสนอแนวทางเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพในการร่วมอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
3. ได้บทความวิจัยจากการวิจัยจำนวน 1 ชิ้นงาน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติศาสตร์ของการการอนุรักษ์โบราณ

สมชาติ จิงสิริอารักษ์ (2555: 84 – 102) สรุปประวัติศาสตร์การอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทยไว้ว่า จากการที่อารยธรรมในบริเวณที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบัน มีข้อมูลย้อนหลังไปถึง 3,000 ปี ในอาณาเขตประเทศไทยปัจจุบัน กลุ่มชนต่างวัฒนธรรมได้ร่วมกันสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมไทยต่อเนื่องมานานหลายพันปี ดังนั้น สถาปัตยกรรมจึงมีรูปแบบต่างๆ กันตามแต่ยุคสมัย อย่างไรก็ตาม โบราณสถานที่มีอายุก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 ยังไม่ได้รับการค้นพบในปัจจุบัน ทั้งนี้ยุคสมัยของโบราณสถานสามารถแบ่งได้คร่าวๆ ตามแบบอย่างศิลปะได้ดังนี้ ศิลปะทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-18) ศิลปะลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 15-19) ศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 18-20) ศิลปะอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 19-23) ศิลปะรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24-ปัจจุบัน) ในทางการเมือง การสถาปัตยกรรมที่ปัจจุบันกลายเป็นโบราณสถานคือการประกาศพระบรมเดชานุภาพและความมั่นคงของราชอาณาจักร ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงของราชบัลลังก์ อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำกัดของทรัพยากร จึงมีพระมหากษัตริย์เพียงบางพระองค์เท่านั้นที่ดำเนินพระราชกรณียกิจนี้ได้สำเร็จ ดังนั้น โบราณสถานที่ถูกสร้างเหล่านี้ ต่อมากลายเป็นอนุสาวรีย์แห่งความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์ แต่นั่นก็เป็นเพียงเรื่องทางโลกหรือวัตถุ แต่ในทางจิตใจของประชาชนก็ได้กลายเป็นเรื่องแยกไม่ออกจากความศรัทธา และความต้องการจะสืบทอดศาสนา หรือแม้กระทั่งความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่ปนๆ กันอยู่ การอนุรักษ์โบราณสถานของภาครัฐ มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังปรากฏกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการปกครองของไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังนี้

มาตรา 47 “ผู้ใดทุจริตจิตรบาปหยาบเข้าเปนโจร ลักเอาองค์พระ

พุทธรูป (ทอง หนัก เงิน แก้ว ตำถุท ทองแดง ดีบุก) แลสิ่งใดซึ่งเปนรูปพระ ะปิติมากอรออยู่นั้นไป (ขาย ทำลาย) ก็ดี เอาไปหมิ่นท้นขายแลเอาไปหมิ่นท้นทำลาย จัปได้ทีใดๆ ก็ดี ให้เกาะกุมมันมาถามเอาพวกเพื่อนรู้เห็นเปนเพื่อนซื้อขายทำด้วยกันจงได้ ถ้าเปนสัจโดยคำโจรให้ทวนด้วยลวดหนักกล 60 ที ให้ตัดตีนสิ้นมือพวกเพื่อนทั้งนั้นเสีย แล้วให้ไหมเป็นเบี้ยกล 700000 บุนพระพุทธรูปนั้นส่วนโจรแลพวกมันนั้นให้ฆ่าเสียใช้บาปมันจงล้างแล้ว” มาตรา

49 “โจรมิจฉาธิฐิโลกทองพระ พิจารณาเป็นสัจ ให้เอาตัวมันไปยังดลางแกลงให้เผาเหล็กทองแดงประทับตัวมันให้มันลอกคั่งมันทำแก่พระนั้นบ้าง ใช้บาปกำมัน

เสียยังแล้ว ถ้าโจรนั้นขุดล้างพระพุทธรูปพระสถูป (พระเจดีย์ วิหาน) พระศรีมหาโพธิ จับได้พิจารณาเป็นสัจ ให้ตัดนิ้วมือเสีย ถ้าหามีตัวนิ้วมือให้ทวนด้วย ลวดหนัง 60 ที”

มาตรา 51 “พี่น้องพ้องกันข้าคนผู้ใดลักลอกองค์พระพุทธรูปลอกล้างพระสถูปพระเจดีย์ แลพื้นพระศรีมหาโพธิ ล้างพระวิหารกุฏิสถานณะ ยาลา เจ้า (ไพร่ ทาส) รู้ว่าทำร้าย มิเอาตัวมาถวายแก่พระผู้เป็นเจ้า แลหามีได้เอามาว่ายังกรรมพระนครบาล ให้ลงโทษในรวางเลมิด 8 สถานๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย”

มาตรา 53 “มีผู้ลักล้างกุฏิสถานสถานยาลาท่านให้เอามันมาใช้ให้ทวนด้วยลวดหนัง 60 ที แล้วให้อายัดไปแก่นายมัน ถ้าลักขุดพระพุทธรูปขุดพระสถูปขุดพระวิหาร ให้ลงโทษ 3 ประการๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย ประการหนึ่งให้ตัดนิ้วมือเสีย ประการหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนัง 60 ที”

อย่างยิ่งในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในประวัติศาสตร์ โบราณคดีตั้งแต่ยังทรงผนวชเป็นภิกษุยาวนานถึง 27 ปี ตลอดสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงจาริกไปในที่ต่างๆ ทั้งเพื่อนมัสการวัดโบราณ และค้นคว้าหาความเป็นมาของโบราณสถานที่ประหลาดพิสดาร เช่น ที่สุโขทัย ลพบุรี และนครปฐม อีกทั้งการอนุรักษ์ดังกล่าว ทำให้สืบเนื่องต่อกันอย่างเป็นทางการตั้งแต่รัชกาลที่ 5 อันเป็นผลจากการปฏิรูประบอบราชการ โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิสังขรณ์ทั่วทั้งวัดอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2425 เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบร้อย 100 ปี ประกอบกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามถูกคุกคามอย่างหนักทางการเมือง การทหาร จากมหาอำนาจจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส ส่งผลให้สยามต้องรีบเร่งปฏิรูปประเทศอย่างกว้างขวางในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อนำประเทศเอาตัวรอดจากการถูกยึดครอง ไปสู่ความทันสมัยทางวัตถุเชิงยุโรป และอเมริกา แต่ขณะเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงริเริ่มพระราชกรณียกิจบางอย่างที่มุ่งรักษาและเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมที่มีอย่างยาวนานของชนชาติสยามไว้ อย่างเช่น ดำเนินงานด้านการพิพิธภัณฑสถาน โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหอมิวเซียมขึ้นที่หอคองคอเดีย หรือศาลาสหทัยสมาคมในปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 เพื่อจัดแสดงของแปลก โบราณและของที่มีฝีมือประณีตบรรจง นอกจากนี้ ยังโปรดเกล้าฯ ให้จัดการหอพระสมุดวชิรญาณให้เป็นหอสมุดสำหรับพระนครในปี ร.ศ. 124 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือต่างๆ เป็นประโยชน์แก่วิชาความรู้ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับอารยธรรมไทยโบราณและศาสนาพุทธ ในเวลาต่อมา ทั้งสองหน่วยงานนี้ต่อไปจะเป็นหลักของประเทศในการดูแลโบราณสถาน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การคุกคามจากภายนอกประเทศลดน้อยลง แต่ภายในประเทศเกิดความไม่มั่นคงขึ้น เนื่องจาก มีผู้คิดเปลี่ยนแปลงการปกครองไปเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ ความไม่มั่นคงของราชบัลลังก์ทำให้พระองค์ทรงประกาศอุดมการณ์แห่งชาติให้คนไทยยึดถือ นั่นคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทรงเน้นให้คนไทยรักชาติและหยิ่งในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยอย่างเข้มข้น ผ่าน วรรณกรรมพระราชนิพนธ์ในเชิงชาตินิยมเป็นอันมาก โดยเฉพาะวรรณกรรมเชิงประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ในยุคนี้จึงเน้นไปที่การอนุรักษ์ผ่านงานวรรณกรรมมากกว่าการอนุรักษ์ในเชิงกฎหมาย นอกจากนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานทางศิลปวัฒนธรรมขึ้นหลายประการ เช่น การตั้งกรมศิลปากรขึ้นในวันที่ 27 มีนาคม ร.ศ. 130 ทรงมี พระราชประสงค์ให้กรมศิลปากรทำหน้าที่การช่างที่เป็นประณีตศิลป์ โดยแยกมาจากส่วนงานเดิมที่ขึ้นอยู่ในกรมโยธาธิการของกระทรวงโยธาธิการและยกกรมพิพิธภัณฑสถานจากกระทรวงธรรมการเดิม ในปี พ.ศ. 2466 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎหมายอนุรักษ์โบราณสถานในยุคสมัยใหม่เป็นครั้งแรกชื่อ “ประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ” กฎหมายฉบับนี้กล่าวถึงคุณค่าของโบราณสถานในแง่วิชาการและวัฒนธรรม และกำหนดหน้าที่ตลอดจนผู้รับผิดชอบในการคัดเลือกและดูแลโบราณสถาน

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่สยามตกอยู่ในความยุ่งยากทางเศรษฐกิจ และการเมืองมาตั้งแต่รัชกาลก่อน จนเกิดวิกฤต การณ์ทางการเมือง เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ขึ้นในสยาม การอนุรักษ์โบราณสถานมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปอย่างมากเช่นกัน สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นผู้มืบทบาทอย่างสูงในการกำหนดแนวทางการบูรณะโบราณสถานในยุคนี้ ในฐานะนายกรัฐมนตรียศสภา ทรงกำหนดของโบราณเป็น 2 ประการ คือ ของซึ่งไม่พึงเคลื่อนที่ได้ เป็นต้นว่าเมืองและปราสาทราชวัง วัดทั้งเทวาลัย ตลอดจนบ่อกรุและสะพานหิน เรียกว่าโบราณสถาน ส่วนของโบราณซึ่งอาจเอาเคลื่อนที่ได้ เป็นต้นว่า ศิลากาจิกร พระพุทธรูป เทวรูป ตลอดจนเครื่องใช้เครื่องประดับต่างๆ เรียกว่า โบราณวัตถุ และของมีอายุกว่าร้อยปีขึ้นไปเป็นของโบราณ ถ้ายังไม่ถึงร้อยปีไม่นับว่าเป็นของโบราณ ที่เอาร้อยปีเป็นเกณฑ์ก็เป็นแต่สมมติเพื่อสะดวกแก่การตรวจ เพราะของที่อายุยังไม่ถึงร้อยปีมีมาก และมักมีผู้รู้พอจะสืบเรื่องได้ไม่ยากเหมือนของที่เก่าก่อนนั้น ความสำคัญของของโบราณนั้นทรงระบุเกณฑ์ไว้ 2 ประการ “...คือที่เป็นของสำคัญในพงศาวดารอย่าง 1 กับที่เป็นของสำคัญในทางศิลปศาสตร์ คือ แบบอย่างและฝีมือช่างอีกอย่าง 1” วิธีสงวนโบราณสถานกำหนดการที่จะทำเป็น 3 อย่าง “อย่างที่ 1 คือการค้น ให้รู้ว่ามีโบราณสถานอยู่ที่ไหนบ้างเพื่อจะทำบัญชี และหมายลงแผนที่ประเทศสยามไว้เป็นตำรา อย่างที่ 2 การตรวจพิจารณา ดูให้รู้ว่าเป็น ของอย่างไร สร้างในสมัยใด และเป็นของสำคัญเพียงใด อย่างที่ 3 การรักษา ซึ่งนับว่า

เป็นการยากยิ่งกว่าอย่างอื่น เพราะ โบราณสถานในประเทศนี้มักจำเป็นต้องกำหนดลักษณะการรักษาเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต่ำเป็นแต่ห้ามปรามมิให้ผู้ใดรื้อทำลาย โบราณสถานที่ควรสงวน ชั้นกลางจัดการถากถางที่บริเวณและคำจูนป้องกันตัวโบราณสถานมิให้หักพังอีกต่อไป การรักษาโบราณสถานซึ่งนับว่าเป็นชั้นสูงนั้น คือ การปฏิสังขรณ์ให้คืนดีอย่างเดิม”

เมื่อรัฐบาลประชาธิปไตยขึ้นบริหารประเทศตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 นโยบายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงชาตินิยม ก็เริ่มต้นขึ้นพร้อมๆ กัน ปรากฏให้เห็นโดยการรื้อฟื้นกรมศิลปากรขึ้นมาใหม่ในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2476 โดยมีจุดมุ่งหมายในการนำศิลปวัฒนธรรมและโบราณคดีมาปรับใช้การศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเน้นศิลปลักษณะของชาติไทย เพื่อให้พลเมืองบังเกิดความรักชาติ การฟื้นฟูศิลปกรรมของชาติเพื่อการขายในเชิงเศรษฐกิจ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวโบราณสถานของประชาชน ดังนั้น หลังจากตั้งกรมศิลปากรใหม่เพียงปีเดียว กฎหมายอนุรักษ์โบราณสถานฉบับแรกของสยามที่ชื่อว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิทักษ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2477” ก็ประกาศ ใช้เป็นกฎหมายที่มีนิยามของโบราณสถานที่ชัดเจนว่า “อสังหาริมทรัพย์อย่างหนึ่งอย่างใด หรือซากปรักหักพังแห่งอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งอายุหรือลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือความจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อันมีอยู่ในสิ่งนั้น เป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือศิลปกรรม” กำหนดให้มิผู้รับผิดชอบคืออธิบดีกรมศิลปากร ทำหน้าที่รักษาโบราณสถาน โดยการจัดทำบัญชีโบราณสถานทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศสยาม และมีอำนาจขอเข้าตรวจโบราณสถานทีหน่วยราชการ อื่นหรือเอกชนอื่นดังกล่าว ผู้ฝ่าฝืนจะต้องโทษอาญา จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” แต่ตัวทะเบียนโบราณสถานฉบับแรกประกาศตามหลังมา 1 ปีต่อมา กฎหมายอนุรักษ์โบราณสถานฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายฉบับแรกที่มีเนื้อหาครบถ้วน และถ่ายทอดแนวความคิดต่อต้านการปฏิสังขรณ์ และวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพไว้อย่างชัดเจน และเป็นรากฐานกฎหมายอนุรักษ์โบราณสถานของสยามต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 8 จนถึงก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2478-2504) ประเทศไทยอยู่ในช่วงแห่งการปฏิรูปโครงสร้างประเทศอีกครั้งหนึ่ง ภายใต้การนำของระบอบของการปกครองประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการทหาร นำโดยนายกรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นยุคสมัยแห่งการนำประเทศสู่ความทันสมัยด้วยลัทธิชาตินิยมทหารที่เรียกว่า รัฐนิยม รวมทั้งการนำพาประเทศเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยมุ่งเน้นการปฏิรูปทางวัฒนธรรมของประชาชน และการทำสงครามขยายพื้นที่ มากกว่าสนใจในเรื่องโบราณสถานและโดยข้อเท็จจริงแล้ว นอกจากการซ่อมบูรณะวัดวาอารามต่างๆ รัฐบาลไทยแทบไม่ได้ทำอะไรเลยกับโบราณสถานที่เป็นซากปรักหักพัง นอกจากบันทึกและหักล้าง

ถางพง จนกระทั่งถึงทศวรรษ 2490 เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ไม่ได้มีการลงมือบูรณะโบราณสถานทั้งหลายก็คือ กรมศิลปากรไม่รู้วิธีการบูรณะที่ถูกต้องตามหลักสากล แต่ความพยายามที่จะเรียนรู้ก็มีอยู่ แม้ว่าจะไม่มีกิจกรรมอารอนุรักษ์โบราณสถานโดยตรง เพราะนโยบายรัฐบาลที่เน้นการปลูกเร้าทางการเมือง และการเปลี่ยน แปลงวิถีชีวิตพื้นฐานของราษฎรให้ทันสมัยแบบสากล รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจ ตกต่ำเพราะสงคราม ทว่ากิจกรรมสำคัญเกี่ยวกับโบราณสถานที่จะปูพื้นฐานให้ประเทศไทย เปิดตัวสู่สังคมสากลในการอนุรักษโบราณสถานในอนาคต คือ การเข้าเป็นสมาชิกขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งเป็นองค์กรชำนาญพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2492 ด้วยการนำของยูเนสโก ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์กรเครือข่ายในอุปถัมภ์ของยูเนสโกทางด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษโบราณสถานต่อมาภายหลัง โครงการอนุรักษโบราณสถานจึงได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 2490 เริ่มจากการฟื้นฟูบูรณะเมืองเก่าสุโขทัย โดยใช้เงินสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยเฉพาะงานบูรณะโบราณสถานนั้น ยึดแนวทางปาฐกถาเรื่องสงวนของโบราณของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเป็นหลัก คือ ไม่บูรณะต่อเติมให้ผิดจากรูปเดิม และเสริมความมั่นคงโดยการก่ออิฐของเดิมปิดรอยขูดค้นด้านนอก การบูรณะดำเนินมาจนถึงปี พ.ศ. 2507 โบราณสถานได้รับการบูรณะไป 19 แห่ง ทั้งภายในและภายนอกกำแพงเมืองทั้งหมดเป็นโบราณสถาน สำคัญ เช่น วัดมหาธาตุ วัดศรีสวาย วัดสระศรี และวัดตระพังทองกลาง เป็นต้น ผลงานของกรมศิลปากรได้รับการยอมรับจากรัฐบาลให้ขยายการบูรณะออกไปครอบคลุมแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ เช่น วัดศรีสุทธานาลัยและจังหวัดกำแพงเพชร โครงการนี้พัฒนามาเป็นอุทยานประวัติศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519

การบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานในทศวรรษ 2520 เต็มไปด้วยความคึกคัก เริ่มด้วยกรมศิลปากรเสนอโครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ที่ได้ปรับแนวทางการบูรณะโบราณสถานเป็นการอนุรักษและพัฒนาสภาพแวดล้อมของโบราณสถานควบคู่กัน ทั้งนี้ เพื่อเร่งรัดการอนุรักษโบราณสถานให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมและรวดเร็ว รัฐบาลไทยตอบรับโดยบรรจุโครงการพัฒนาบริเวณโบราณสถานเมืองเก่าสุโขทัย ให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) มีการวางแผนอนุรักษเมืองเก่าสุโขทัยอย่างกว้างขวางในด้านโบราณคดี ภูมิทัศน์ ปรับปรุงชุมชน ปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และส่งเสริมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ดี เมื่อดำเนินการมาจนปี พ.ศ. 2527 วิธีการอนุรักษที่เหมือนเนรมิตเมืองโบราณนี้ ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบอย่างมากมาย แต่ในทางปฏิบัติ กรมศิลปากรก็ยังดำเนินการบูรณะด้วยวิธีเดิมต่อไป อย่างไรก็ตามการอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุผ่านการสร้าง “อุทยานประวัติศาสตร์” กลายเป็นวิธีการและนโยบายการบูรณะพื้นที่ประวัติศาสตร์-โบราณคดีขนาดใหญ่

ของกรมศิลปากรไปแล้ว โครงการอุทยานประวัติศาสตร์ใหม่ๆ เกิดขึ้นรวม 10 แห่ง และต่างใช้รูปแบบการบริหารจัดการของสุโขทัยเป็นแม่แบบ แม้ว่าจะถูกวิจารณ์เรื่องความถูกต้องทางวิชาการในการบูรณะ แต่กรมศิลปากรก็สามารถนำพาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กำแพงเพชร ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกขององค์การยูเนสโกได้ในปี พ.ศ. 2534

การอนุรักษ์ที่น่าสนใจ คือ โครงการอนุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์นับเป็นเรื่องใหม่ของการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เพราะไม่ใช่การอนุรักษ์วัดหรือวัง หรือซากอนุสรณ์สถานอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา แต่เป็นการจัดการทำให้บริเวณ เมืองเก่ากรุงเทพฯ ที่ประกอบด้วยอาคาร ร้านค้า บ้านเรือน ตลอดจนวัดวาอารามทั้งหลายคงงามน่าท่องเที่ยว กิจกรรมในโครงการจึงประกอบด้วย การป้องกันรักษาอาคารบ้านเรือนเก่า เช่น ตึกแถว ซึ่งเดิมไม่เคยมีใครคิดว่าเป็นอาคารมีค่าให้อยู่ต่อไป ขณะเดียวกันก็มีโครงการรื้อถอนอาคารและชุมชนต่างๆ ที่ไม่น่าดูโดยเฉพาะที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาออกไปจำนวนมาก เพื่อเปิดมุมมองจากแม่น้ำมายังสถานที่สวยงาม เช่น วัดวาอารามและพระบรมมหาราชวัง แน่นอนว่า การดำเนินการเหล่านี้ต้องอาศัยอำนาจกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายท้องถิ่น เช่น ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างคัดแปลงใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภทในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นในท้องที่ต่างๆ หลายฉบับ จึงถูกประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา รวมถึงมติคณะรัฐมนตรี ว่าด้วยมาตรการในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐบาลในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ และมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยแนวนโยบายในการใช้ที่ดินบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นในและริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ก็ประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2524 ตามลำดับ แต่ในการดำเนินการก็ไปได้อย่างเชื่องช้า เพราะผู้เกี่ยวข้องมีหลายฝ่าย และต่างก็มีผลประโยชน์ที่ดินด้วยกันทั้งสิ้น กรณีขัดแย้งที่น่าสนใจ คือ กรณีชุมชนป้อมมหากาฬ ที่ชาวชุมชนไม่ยอมย้ายออกไปตามคำสั่งของกรุงเทพมหานคร โดยอ้างตัวว่าเป็นชุมชนโบราณ ขณะที่กรุงเทพมหานครก็อ้างว่าต้องการใช้พื้นที่เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ ส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานกรุงรัตนโกสินทร์เช่นกัน

การอนุรักษ์ได้ขยายวงกว้างไปถึงธรรมชาติที่แวดล้อมโบราณสถานด้วย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2534 กำหนดให้รัฐบาลต้องทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม กำหนดให้ประชาชนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนมีสิทธิ์เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของกรมศิลปากรเอง เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ตามหาหลักฐานการปฏิบัติในการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำให้กรมศิลปากรต้องตราระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.

2528 ในระเบียบฉบับนี้ได้แบ่งประเภทของวิธีการอนุรักษ์อย่างชัดเจน เป็นลำดับชั้นจากเข้มงวดมากไปหาน้อย เช่น การสงวนรักษา หมายความว่า การดูแลรักษาไว้คงตามสภาพของเดิม ตามสภาพเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป ขณะที่การปฏิสังขรณ์ หมายความว่า การทำให้กลับคืนสู่สภาพดังที่เคยเป็นมา อันแสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์แบบสากล และจารีตประเพณี ผลที่ตามมาคือ ในความเป็นจริงแล้วเราจะเห็นว่า ลักษณะการอนุรักษ์ของไทย มีแนวปฏิบัติที่หลากหลายไม่ตายตัว วิธีปฏิบัติทั้งหลายนี้ชี้ว่า คนไทยยังอนุรักษ์โบราณสถานในลักษณะพหุนิยม ด้านหนึ่งน่าจะเป็นเพราะรากเหง้าความเชื่อของคนไทยที่มีต่อปูชนียสถานหักพัง คือ ต้องการฟื้นฟูสภาพทิ้งดงมาให้เห็นคืนมาเพื่อบูชาศุลบารมีแบบจารีตประเพณี ดังที่เห็นกันในงานที่เกี่ยวข้องกับปูชนียสถาน ตลอดจนสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกด้านหนึ่งก็พยายามที่จะรักษาหลักฐานวัสดุ และรูปแบบดั้งเดิมตามทฤษฎีสากลในงานบางประเภทที่อยู่นอกวัฒนธรรมไทย และแบบสุดท้ายเป็นแบบที่ไม่ใช่ทั้งงานอนุรักษ์และงานปฏิสังขรณ์ เป็นงานอนุรักษ์ปนจินตนาการ อย่างเช่นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นต้น

จากการบันทึกของสมชาติพอสรุปได้ว่าการอนุรักษ์โบราณสถาน และ โบราณวัตถุนั้น เริ่มแรกเป็นหนึ่งในพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์เพื่อสั่งสมบุญญาบารมี และสนับสนุนอำนาจในระบอบกษัตริย์ แต่ในเวลาต่อมาการอนุรักษ์ถูกผูกโยงกับการสร้างความเป็นชาติในราชกาลที่ 5 และมาเข้มข้นขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และบทบาทดังกล่าวถูกถ่ายโอนมาสู่ภาคราชการ ในภาพรวมการอนุรักษ์นั้นมักจะเป็นการอนุรักษ์โดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งเมื่อเข้าสู่ยุคปัจจุบันการใช้กฎหมายจากภาครัฐจึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกระทบกระทั่งกับประชาชนในพื้นที่ไปไม่ได้นั่นเอง

2.2 สาระสำคัญและแนวทางการปฏิบัติและกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.2528

กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมดูแลรักษาโบราณสถาน ดำเนินงานอนุรักษ์ภายใต้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุด พ.ศ.2535 และออกระเบียบกรมศิลปากรฯ พ.ศ.2528 ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

- การอนุรักษ์ หมายความว่า การดูแล รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

- การสงวนรักษา หมายถึง การดูแล รักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป

- การปฏิสังขรณ์ หมายถึง การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นมา

- การบูรณะ หมายถึง การซ่อมแซม และปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิม และสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

- โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ และศิลปวัตถุที่ติดตั้งประจำกับอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี โบราณสถานต้องมิสาระสำคัญด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านคือ

1. มีคุณค่าด้านอายุ

2. มีคุณค่าด้านคุณค่าทางการก่อสร้าง

3. มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

- คณะกรรมการ หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิจารณา ควบคุมดูแลการอนุรักษ์โบราณสถาน

2. อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจขึ้นทะเบียน โบราณสถานและกำหนดเขตโบราณสถาน ทั้งที่มีและไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

2.1 กรณีเป็นโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

- ภายในเขตโบราณสถานห้ามสร้างอาคารทุกชนิด เว้นแต่อธิบดีอนุญาต

- ห้ามซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้าย

โบราณสถานหรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใด ๆ ภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่ทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตจากอธิบดี

- รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชมโบราณสถานปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้ และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

- อธิบดีมีอำนาจอนุญาตให้บุคคลใดเข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ในบริเวณโบราณสถานได้ โดยจ่ายค่าตอบแทนให้กรมศิลปากร

2.2 กรณีเป็นโบราณสถานที่มิมีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

- เมื่ออธิบดีแจ้งประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องรื้อคัดค้านต่อศาลภายใน 30 วัน หากไม่ร้องหรือศาลยกคำร้อง ให้อธิบดีขึ้นทะเบียนได้

- ห้ามซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้าย โบราณสถานหรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน หรือชุดคันสิ่งใด ๆ ภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่ทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตจากอธิบดี

- ภายในเขตโบราณสถานห้ามสร้างอาคารทุกชนิด เว้นแต่อธิบดีอนุญาต

- ถ้าโบราณสถานชำรุดเสียหายหักพัง เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องแจ้งอธิบดี ภายใน 30 วัน และถ้าเป็นโบราณสถานที่มีการเรียกเก็บค่าเข้าชมหรืออื่นๆ ให้เจ้าของออกค่าใช้จ่าย ในการซ่อมแซมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่อธิบดีกำหนด ซึ่งจะกำหนดตามคณะกรรมการที่มี เจ้าของร่วมคณะอยู่ด้วย

- อธิบดีมีอำนาจสั่งให้ผู้ใดไปทำการซ่อมแซมเพื่อการอนุรักษ์ได้ แต่ต้องแจ้ง ให้เจ้าของทราบล่วงหน้า

- เจ้าของสามารถเก็บค่าเข้าชมโบราณสถานหรือบริการอื่นได้ แต่ต้องแจ้ง อธิบดีก่อน และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่อธิบดีกำหนด

3. กำหนดขึ้นก่อนการดำเนินการอนุรักษ์

- สำรวจสภาพเดิมและสภาพปัจจุบัน

ทั้งรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และสภาพความเสียหาย บันทึกเป็น เอกสาร ภาพ และเขียนแบบโดยละเอียด เพื่อเป็นข้อมูลพิจารณาทำโครงการอนุรักษ์ และเป็น เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์

- จัดทำโครงการ

ให้พิจารณาว่าโบราณสถานนั้นมีคุณค่าหรือจุดเด่นด้านใด แล้วจัดทำโครงการโดยให้ ความสำคัญในการรักษาจุดเด่นนั้นเป็นหลัก และให้ความสำคัญด้านรองอื่นๆด้วย

- พิจารณาประวัติการบูรณะ หรือต่อเติมแก้ไข เพื่อพิจารณา รื้อถอนส่วนต่อเติมหากมัน ทำให้คุณค่าของเดิมเสียไป หรือแก้ไขให้ถูกต้อง

4. มาตรการการอนุรักษ์

4.1 การปกป้อง (การระวังรักษาไม่ให้อุณหภูมิทำลาย เช่น การขึ้นทะเบียน การกันเขต การ ผลักดันผู้บุกรุก ฯลฯ)

4.2 การอนุรักษ์ (การสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะ)

4.3 การคุ้มครอง (การป้องกันและรักษาภูมิทัศน์, สภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการ)

5. ในการอนุรักษ์โบราณสถาน กำหนดให้คำนึงถึงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมด้วย
6. กำหนดให้พิจารณาแบบที่เหมาะสมที่สุดในการอนุรักษ์ ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบหนึ่งแบบใดเสมอไป และให้พิจารณาว่าได้บูรณะแก้ไขมาแล้วกี่ครั้ง ผลิตได้อย่างไร
7. กำหนดให้แสดงหลักฐานการเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วยวิธีการบันทึกเป็นเอกสาร เขียนแบบ หุ่นจำลอง หรือวิธีอื่นใด
8. กำหนดให้เลือกใช้การสงวนรักษาสำหรับโบราณสถานที่มีความสำคัญเยี่ยมยอด รวมทั้งชิ้นส่วนทางจิตรกรรม ประติมากรรม และโบราณวัตถุที่มีคุณค่าเยี่ยมยอดด้วย ยกเว้นปูชนียวัตถุที่มีการเคารพบูชามาโดยตลอดและคณะกรรมการเห็นชอบแล้ว
9. กำหนดให้ใช้เทคนิคการอนุรักษ์ที่ผ่านการศึกษาและทดลองจนเป็นที่พอใจแล้วเท่านั้น
10. กำหนดให้การเสริมความมั่นคงแข็งแรงเท่าที่จำเป็น เรียบง่ายและกลมกลืนกับของเดิม
11. ในกรณีจำเป็นต้องทำชิ้นส่วนที่ขาดหายไปขึ้นมาใหม่ ต้องทำให้กลมกลืนกับของเดิม แต่ต้องแสดงให้เห็นได้ว่าทำขึ้นมาใหม่
12. ควรอนุรักษ์ซากโบราณสถานโดยการรวบรวมชิ้นส่วนมาประกอบขึ้นให้เหมือนเดิมทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน สำหรับชิ้นส่วนที่ขาดหายไปแต่จำเป็นสำหรับการสงวนรักษา อาจทำเพิ่มขึ้นใหม่ได้
13. การอนุรักษ์ซากโบราณสถานซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีนั้น ให้ทำได้โดยรักษาไว้ตามสภาพเดิมหลังการขุดแต่ง และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไปด้วยวิธีที่ไม่ทำให้โบราณสถานเสียคุณค่า
14. โบราณสถานที่เป็นปูชนียสถานอันเป็นเคารพบูชา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีของประชาชนโดยทั่วไป จะต้องบูรณะโดยไม่มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ลักษณะสีและทรวดทรง ซึ่งจะทำให้โบราณสถานนั้นหมดคุณค่า หรือเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป
15. เมื่อไม่สามารถป้องกันการโจรกรรม หรือการชำรุดเสียหายของชิ้นส่วนโบราณสถาน ประติมากรรม จิตรกรรม และศิลปกรรมด้วยวิธีอื่นแล้ว ให้ใช้การนำชิ้นส่วนนั้นมาเก็บรักษาไว้ในสถานที่อันปลอดภัยและทำแบบจำลองให้เหมือนของเดิมไปประกอบไว้ที่เดิมแทนได้
16. โบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์อยู่ ให้สามารถต่อเติมเสริมสร้างสิ่งจำเป็นขึ้นมาใหม่ได้เพื่อความเหมาะสม ไม่จำเป็นต้องเหมือนของเดิม แต่ต้องมีลักษณะกลมกลืนและไม่ทำลายคุณค่าของโบราณนั้น

17. โบราณสถานทั้งที่ขึ้นทะเบียนและไม่ขึ้นทะเบียนต้องมีมาตรการบำรุงรักษาให้อยู่สภาพมั่นคงและสวยงามอยู่เสมอ

18. โบราณสถานที่ชำรุดทรุดโทรม อาจเป็นอันตราย ควรใช้มาตรการเบื้องต้น เสริมความแข็งแรงไว้ก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์

19. ในบางกรณีที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ให้ติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือสถาบันเอกชน

2.3 ทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้งเป็นตระกูลทฤษฎีสังคมวิทยา ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งกับสาขาวิชารัฐศาสตร์ ทฤษฎีดังกล่าวมีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะการแข่งขันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก จากการที่ระบบสังคมที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน ความขัดแย้ง จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การที่สังคมนั้นไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่สังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยก อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม นักสังคมวิทยากลุ่มความขัดแย้งทางสังคม จะพยายามค้นหาว่า ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ชั้นทางสังคม เชื้อชาติ กลุ่มชน เพศ และอายุ มีความเกี่ยวข้องกับ ความไม่เท่าเทียมของการกระจายทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคม ได้แก่ เงิน อำนาจ การศึกษา และเกียรติยศทางสังคมอย่างไร นอกจากนี้นักวิชาการในกลุ่มความขัดแย้งทางสังคมจะมองว่า ในสังคมเกิดการแข่งขันกันเพราะในสังคมมีความขัดแย้งกันอันเนื่องมาจากคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียมกัน สิ่งตอบแทนและผลประโยชน์ที่คนในสังคมได้รับ มีความแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคม นักสังคมวิทยาในกลุ่มนี้ยังมองว่า สังคมมีความขัดแย้งกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตามมา(Macionis 1993 : 19)

คาร์ล มาร์กซ ถือเป็นบุคคลแรกที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เสนอทฤษฎีตระกูลนี้ มองว่าการเปลี่ยนแปลงของทุกๆ สังคม จะมีขั้นตอนของการพัฒนาแบบวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ หรือก็คือประวัติศาสตร์ถูกขับเคลื่อนจากการขัดแย้งอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับวัตถุสภาพ โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (forces of production) ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (social relation of production) ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการผลิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่เป็นโครงสร้างส่วนล่าง

ของสังคม (substructure) และเมื่อโครงสร้างส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบน ของสังคม (superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และรวมถึงค่านิยม ทศนคติ และบรรทัดฐานของสังคม (Singer,) แนวคิดดังกล่าวถูกพัฒนาโดยนักคิดนีโอมาร์กซิสต์ ที่มองว่าตำแหน่งทางสังคมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ กล่าวคือ เมื่อมีกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ ก็ต้องมีกลุ่มที่ถูกใช้ประโยชน์ เช่น นายจ้างคือผู้ได้รับผลประโยชน์ ลูกจ้างก็คือผู้ที่ถูกใช้ประโยชน์ และได้อธิบายว่าการหาแสวงหาผลประโยชน์นั้นมี 3 ประเภท คือการแสวงหาผลประโยชน์ของนักลงทุนนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของปัจจัยการผลิต ผู้ที่มีปัจจัยการผลิตพร้อมเพียงย่อมแสวงหาผลประโยชน์ได้มากกว่าผู้ที่ขาดปัจจัยการผลิต การแสวงหาผลประโยชน์ขององค์กรนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในทุนทรัพย์ขององค์กร องค์กรที่มีทรัพย์สินมากย่อมมีโอกาสที่จะนำเงินทุนไปสร้างผลกำไรตอบแทนได้มากกว่าองค์กรที่มีทรัพย์สินน้อย และ การแสวงหาผลประโยชน์ของแรงงานนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของแรงงานที่มีฝีมือไม่เท่าเทียมกัน ผู้ที่มีความสามารถหรือมีฝีมือที่เชี่ยวชาญย่อมได้รับผลประโยชน์จากการใช้ความสามารถได้ดีกว่าผู้มีความสามารถน้อยกว่าหรือไม่มีความเชี่ยวชาญ(Theodorson and Theodorson, 1990 :229)

ลิวอิส โคเซอร์ มองว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสถานะหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้ เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน ความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่พึงพอใจต่อสังคมที่เขาอยู่เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขาได้ ความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มลดความเป็นปรีภัย พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือ และสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่างๆ เป็นต้น (Roth, 1985.)

ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1988) เสนอว่า ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของสิทธิอำนาจ (authority) กลุ่มที่เกิดขึ้นภายในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มที่มีสิทธิอำนาจกับกลุ่มที่ไม่มีสิทธิอำนาจ สังคมจึงเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ (quasi groups) ของทั้งสองฝ่ายที่ต่างมีผลประโยชน์แอบแฝง (latent interest) อยู่เบื้องหลัง ดังนั้น แต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเอาไว้ โดยมีผู้นำทำหน้าที่ในการเจรจาเพื่อปรองดองผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ระดับของความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นจะรุนแรงมากหรือน้อย

น้อยนั้นขึ้นอยู่กับจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำ และเสนอความคิดว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอกโดยสังคมอื่นๆ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสามารถควบคุมได้ด้วยการประนีประนอมความขัดแย้งสามารถทำให้โครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงได้ ประเภทของการเปลี่ยนแปลง ความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลง และขนาดของการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง เช่น อำนาจกลุ่ม ความกดดันของกลุ่ม ทั้งนี้การขัดแย้งมีโอกาสดังกล่าวได้ หากสมาชิกของกลุ่มที่ขัดแย้งรู้ผลประโยชน์ของตนคืออะไร และสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อมุ่งผลประโยชน์นั้น ความขัดแย้งจะเข้มข้น หากเงื่อนไขทางเทคนิค เงื่อนไขทางการเมือง และเงื่อนไขทางสังคม อำนาจให้ ความขัดแย้งจะมีความเข้มข้น หากการกระจายสิทธิอำนาจและรางวัลเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน หรือหากการสับเปลี่ยนโยกย้ายบุคคลไปมาระหว่างกลุ่มที่ผู้มีอำนาจกับกลุ่มผู้ไม่มีอำนาจเป็นไปได้โดยยาก หรือการเปลี่ยนเกณฑ์จากเกณฑ์วัตถุวิสัยตายตัวไปเป็นเกณฑ์เชิงจิตพิสัยเปรียบเทียบ ถ้ากลุ่มขัดแย้งไม่สามารถจะสร้างข้อตกลงควบคุมการขัดแย้งระหว่างกันขึ้นมาได้ความขัดแย้งจะเข้มข้นจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการจัดองค์การใหม่ขึ้นในองค์การสังคมแห่งการขัดแย้งนั้น

จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1987: 273) เสนอกลยุทธ์ในการจัดการความขัดแย้งด้วยแบบพฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง 5 แบบ โดยการการใช้แนวทางต่าง ๆ ขึ้นกับสถานการณ์ และบุคลิกของกลุ่มขัดแย้งว่าเป็นอย่างไร ดังนี้

1. ลักษณะแบบ "เต่า" (ถอนตัว) มีลักษณะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ขอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา
2. ลักษณะแบบ "ฉลาม" (บังคับ) เป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนี้ถึงเป้าหมายหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
3. ลักษณะแบบ "คู่กัดหมี" (สร้างความเป็นมิตร) เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ขอมยกเลิกเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีไว้
4. ลักษณะแบบ "สุนัขจิ้งจอก" (ประนีประนอม) จะคำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธ์ภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ดี และ
5. ลักษณะแบบ "นกกต" (สุขุม) จะมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธ์ภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของตนเองและผู้อื่น

โดยสรุป ความขัดแย้งเป็นสภาวะธรรมชาติในสังคมของมนุษย์ อันเป็นผลที่มาจาก ความรู้สึกไม่เท่าเทียมจากปัจจัยต่างๆ ทั้ง ชนชั้นทางสังคม เชื้อชาติ กลุ่มชน เพศ และอายุ มี เงิน อำนาจ การศึกษา และเกียรติยศทางสังคม ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้คนกลุ่มหนึ่งมองว่าจะได้ ผลตอบแทนน้อยกว่าคนอีกกลุ่มหนึ่ง เมื่อความแตกต่างดังกล่าวดำเนินไปถึงที่สุดความขัดแย้งจะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม ซึ่งจากทฤษฎีของจอห์นสันและจอห์นสันชี้ให้เห็นว่าหากต้องการ แก้ไขความขัดแย้งนั้น สิ่งแรกที่ต้องมีคือการหันหน้าเข้าหากันของสองฝ่ายเพื่อช่วยแก้ปัญหา หรือ พูดยในอีกภาษาหนึ่งก็คือการสร้างการมีส่วนร่วมนั่นเอง

2.4 การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ต้องการร่วม ความสนใจร่วม บรรลุถึงเป้าหมายร่วม ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง อันนำมาสู่ความสามารถทางอำนาจในการต่อรอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อผลทางสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน เป็นกระบวนการที่รวบรวม เอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจ ของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจ ที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน(เครย์ตัน, 2551)

ในการดำเนินการใดของรัฐในระบอบประชาธิปไตยนั้น การใช้อำนาจในการตัดสินใจ ไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรี, 2548 : 15) ต้องกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและ ความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการ นโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมี ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมนั้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, 2554 : 18)

การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี แต่ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ 1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน โดยชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียอย่างชัดเจนมากขึ้น 3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง 4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก และควรมีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548 : 29 – 30)

อย่างไรก็ดีการมีส่วนร่วมนั้นมีอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ภาคประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูงได้จริง นั่นคือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ การขาดแคลนผู้มีทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความพร้อมของประชาชน ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ และการไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่จะบอกให้ทราบว่าประชาชนมีส่วนร่วมแล้วหรือยัง หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้นได้เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552 : 37 – 55, 85 – 93)

2.5 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (information) ที่เกี่ยวข้อง

นิสา พิมพิเศษ (2554) ศึกษาแนวทางการจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่าปัญหาของการอนุรักษ์โบราณสถานคือการขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนเนื่องจากขาดความรู้ทางวิชาการที่จะทำให้มองเห็นความสำคัญของโบราณสถาน โบราณสถานเองก็ขาดการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ไม่มีการระบุพิกัดที่ตั้งอย่างชัดเจน ระบบสาธารณูปโภคที่สนับสนุนการเข้าไปศึกษาเรียนรู้มีน้อย ขาดการร่วมมือในการอนุรักษ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน จนนำไปสู่การเสื่อมสลายของโบราณสถานในที่สุด

อภิชาติ อวจำปา (2556) ศึกษามาตรฐานทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย พบว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลโดยตรงต่อการที่โบราณสถานถูกทำลาย กฎหมายเองก็ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากการตีความว่าโบราณสถานเป็นอสังหาริมทรัพย์นั้นไม่ครอบคลุมไปถึงคุณค่าด้านวัฒนธรรม และศิลปกรรม รวมถึงการกำหนดขอบเขตของโบราณสถาน ที่ขาดความชัดเจนทำให้การรุกล้ำเกิดขึ้นได้ตลอดรวมถึงเกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ของเอกชน ที่สำคัญกฎหมายที่ใช้นั้นมักเป็นกฎหมายในการบีบบังคับ ซึ่งต่างจากประเทศตะวันตกที่เป็นกฎหมายสร้างแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์

นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ (2546). ศึกษา ความจริงใจระหว่างรัฐและราษฎร ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเน้นที่การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาชน พบว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในประเทศไทย เป็นปัญหาหนึ่งที่ภาครัฐประสบปัญหามาตลอดทั้งภาคประชาชนหรือภาครัฐเอง ทั้งที่ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้แหล่งศิลปกรรมเสียคุณค่าความสวยงามและเสื่อมโทรมลง นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่ทำให้หลักฐานด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดีที่สำคัญสูญหาย โดยการรื้อโบราณสถานเก่าออกเพื่อก่อสร้างอาคารใหม่ โดยสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และในส่วนของรัฐ ที่ถือว่าเป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนคือกฎระเบียบ วิธีการดำเนินงานหลายประการ ที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการอนุรักษ์

ศุภนิษฐ์ ทองจันทร์ และคณะ (2556) ศึกษา ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ และ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ : ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เมื่อกรมศิลปากรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างฝ่ายได้ใช้อำนาจของตนเอง จึงเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ทับซ้อนกัน จึงทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เสียหาย ถูกทำลาย สูญหาย จากการวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กล่าวคือ กำหนดโทษทางแพ่งและทางอาญาสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำการ ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) และกำหนดโทษเนรเทศสำหรับคนต่างด้าวออกนอกประเทศ ถ้าทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว และประชาชนมีสิทธิฟ้องพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (3) และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของ

เจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ตามมาตรา 4 ประกอบมาตรา 10 นอกจากนี้ ควรตั้งหน่วยงานพิเศษเข้ามาบริหารจัดการมรดกโลก เช่น คณะกรรมการบริหารมรดกของชาติ คณะกรรมการมรดกท้องถิ่นและหน่วยงานมรดกของโลก โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่หน่วยงานพิเศษที่ตั้งขึ้นนั้นอย่างชัดเจน และให้งบประมาณในการบริหารอย่างเพียงพอและบุคลากรต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญตามหลักสากลโดยมีตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ

ทั้งนี้ศูนย์ ทองจันทร์ และคณะ เสนอแนะแนวนโยบายในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ สร้างความพร้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรงบประมาณเพื่อรองรับกับแผนกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และผลักดันนโยบายที่เชื่อมประสานขององค์ความรู้ในหลายๆ ระดับ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการสร้างความเชื่อมั่นและการเปลี่ยนแปลงทิศทางการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบและมีความเป็นอิสระในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวพบว่า ปัญหาสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานนั้นเกิดจากปัญหาของความเข้าใจในคุณค่าของโบราณสถานระหว่างภาครัฐ และเอกชนที่ต่างกัน อีกทั้งการที่ท้องถิ่นไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงอำนาจในการจัดการโบราณสถาน ทำให้ท้องถิ่นไม่มีโอกาสที่จะเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างภาครัฐ และเอกชน จนนำมาซึ่งการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์ของทางฝ่ายรัฐเพียงด้านเดียว

2.6 ข้อมูลพื้นฐาน

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองโบราณศรีเทพนี้มีลักษณะเป็นเมืองซ้อนเมืองขนาดใหญ่ ที่ตั้งของเมืองอยู่ในชุมทาง ที่สามารถติดต่อกับภาคอื่น ๆ ได้สะดวก ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากอาณาจักรข้างเคียง มาผสมผสาน เช่น ศิลปะทวารวดี ศิลปะขอม เป็นต้น เมืองศรีเทพสร้างขึ้นในยุคของขอมเรืองอำนาจ ซึ่งคาดว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี โดยดูจากหลักฐานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรมที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความเจริญสูงสุดทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม สันนิษฐานว่าเจริญอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 ถึงพุทธศตวรรษที่ 16 เมืองศรีเทพอยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบูรณ์ประมาณ 107 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอวิเชียรบุรีประมาณ 25 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณสองพันไร่เศษ มีกำแพงเมืองที่ก่อด้วยดินล้อมรอบ และมีคูเมืองนอกกำแพง มีประตูเมืองทั้ง

ลี้ทิส ภายในเมืองมีปราสาทสมัยลพบุรีอยู่สององค์ เรียกว่า ปราสาทองค์พี่และปราสาทองค์น้อง ทางทิศเหนือนอกกำแพงเมืองออกไปมีสระน้ำสองแห่ง ชื่อสระแก้วและสระขวัญ

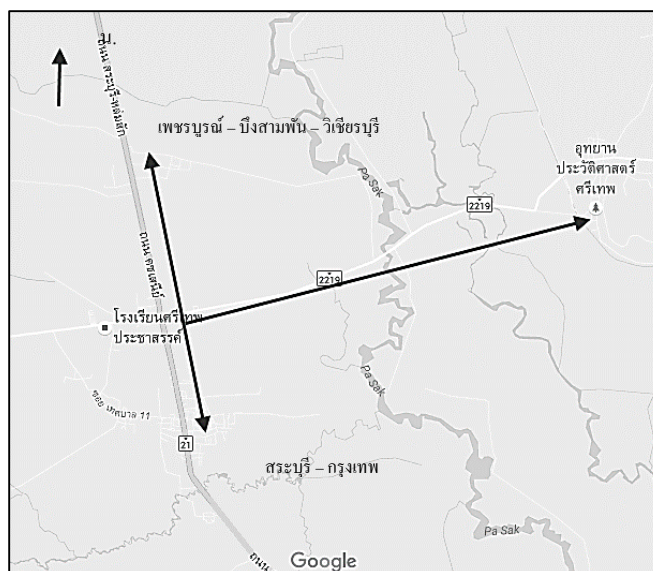
จากการสำรวจและการขุดค้น - ขุดแต่งทางด้านโบราณคดีภายในบริเวณเมืองศรีเทพ และพื้นที่อื่นๆโดยรอบ ได้พบหลักฐานที่แสดงว่า เมืองศรีเทพมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมายาวนาน จากหลักฐานการสำรวจและขุดค้นภายในบริเวณเมืองศรีเทพ คือ โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเหล็ก ปลายแหลม ลูกปัดหิน - ดินเผา และภาชนะดินเผา วางอยู่กับโครงกระดูก แสดงว่า มีมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย หรือในช่วงกึ่งก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นมาก่อนแล้ว เมืองศรีเทพรับอารยธรรมจากภายนอกแล้วพัฒนาขึ้นเป็นเมือง ซึ่งคงเริ่มขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญคือ การพบกลุ่มเทวรูปรุ่นเก่า เช่น พระนารายณ์สวมหมวกแปดเหลี่ยม พระกฤษณะโควรัทธนะ พระสุริยเทพที่สลักจากหินทราย ซึ่งเป็นรูปเคารพในศาสนาฮินดูเมื่อประมาณพุทธศตวรรษ ที่ 11 - 13

สมัยวัฒนธรรมทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 มีการเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อและรูปแบบศิลปกรรมตามวัฒนธรรมต้นแบบที่เจริญรุ่งเรืองภายใต้อิทธิพลของพระพุทธศาสนา โบราณสถานสำคัญที่สร้างขึ้นในช่วงนี้ ได้แก่ โบราณสถานเขาลังใน และถ้ำเขามอรัตน์ นอกเมืองศรีเทพ หลังจากที่ยุควัฒนธรรมทวารวดีเสื่อมลง วัฒนธรรมเขมรโบราณได้เข้ามามีอิทธิพลแทนที่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 - 18 และมีการปรับเปลี่ยนเรื่องการนับถือศาสนา จากพระพุทธศาสนา มาเป็นศาสนาฮินดู รูปแบบของศิลปกรรมจึงเปลี่ยนมารับอิทธิพลศิลปะแบบเขมร ได้แก่ ปราสาทศรีเทพ และปราสาทสองพี่น้อง มีลักษณะเป็นศิลปะเขมรแบบนครวัด ที่ยังคงปรากฏลักษณะศิลปะเขมรแบบบาปวนอยู่ด้วย (พ.ศ. 1600 - 1650) อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังปรากฏร่องรอยของพระพุทธศาสนาแบบมหายานที่เมืองศรีเทพอีกครั้ง น่าจะตรงกับช่วงที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงแผ่พระราชอำนาจมายังบริเวณนี้ ซึ่งปรากฏการปรับเปลี่ยนและบูรณะศาสนสถานหลายแห่ง

ในสมัยสุโขทัย ไม่ปรากฏหลักฐานที่อ้างอิงถึงเมืองศรีเทพ แต่ปรากฏชื่อของเมืองเพชรบูรณ์ หรือ “วัชรปุระ” ในศิลาจารึกหลักที่ 93 แทน เข้าใจว่า ในขณะนั้น เมืองศรีเทพคงลดบทบาทเป็นเมืองขนาดเล็กที่ไม่มีความสำคัญมากนัก ในสมัยอยุธยา มีชื่อเมืองศรีธมมอรัตน์ หรือเมืองศรีเทพรวมอยู่ในทำเนียบหัวเมืองด้วย และยังคงมีฐานะเป็นเมืองศรีเทพมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองศรีเทพเป็นเมืองตรี แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองวิเชียรบุรี ครั้นต่อมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นแบบมณฑล ได้ลดฐานะเมืองวิเชียรบุรีลงเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองศรีเทพ เมื่อ พ.ศ. 2475 โดยเริ่มสำรวจเก็บข้อมูลเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ และจัดตั้งเป็นโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพใน พ.ศ. 2527

เนื่องจากยังคงมีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนมาก การดำเนินงานโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพจึงยังคงกระทำอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 แผนที่เส้นทางสู่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

เมืองศรีเทพมีลักษณะเป็นเมืองแฝด ประกอบด้วยเมืองรูปวงกลม หรือที่เรียกว่า “เมืองใน” มีพื้นที่ประมาณ 1,300 ไร่ และเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่ต่อออกไปทางด้านทิศตะวันออก ที่เรียกกันว่า “เมืองนอก” มีพื้นที่ประมาณ 1,586 ไร่ เมืองในผังเมืองมีลักษณะเป็นวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยคูน้ำ ภายในเมืองในมีกลุ่มโบราณสถานหลักอยู่ใจกลางเมือง ได้แก่ โบราณสถานเขาค้างใน ปรางค์ศรีเทพ และปรางค์สองพี่น้อง นอกจากนี้ ยังพบโบราณสถานขนาดเล็กอีกประมาณ 50 แห่ง และมีสระน้ำประมาณ 70 สระ สระน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ สระปรางค์ มีพื้นที่ประมาณ 8 ไร่

เมืองนอก ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมมน มีคูน้ำคันดินล้อมรอบทุกด้าน โดยด้านตะวันตกใช้คูน้ำและคันดินร่วมกับคูน้ำคันดินด้านตะวันออกของเมืองใน โดยมีโบราณสถานกระจายอยู่ประมาณ 60 แห่ง นอกจากนี้ ยังมีสระน้ำประมาณ 30 แห่ง สระน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ สระขวัญ

โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ มีถ้ำเขามอรัตน์ ตั้งอยู่ในตำบลโคกสะอาด เป็นโบราณสถานที่ดัดแปลงจากถ้ำธรรมชาติบนยอดเขามอรัตน์ โบราณสถานเขาค้างนอกและกลุ่มโบราณสถานใกล้เคียง ตั้งอยู่ที่บ้านสระปรือ ตำบลศรีเทพ มีแนวคันดินเชื่อม ต่อจากเมืองศรีเทพมายังโบราณสถานกลุ่มนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยอิฐ มีอยู่ประมาณ ๔๐ แห่ง โดยมีโบราณสถานเขาค้างนอกเป็นโบราณสถานหลัก โบราณสถานปรางค์ฤาษี เป็นศาสนสถานรูปแบบปราสาทก่อสร้าง

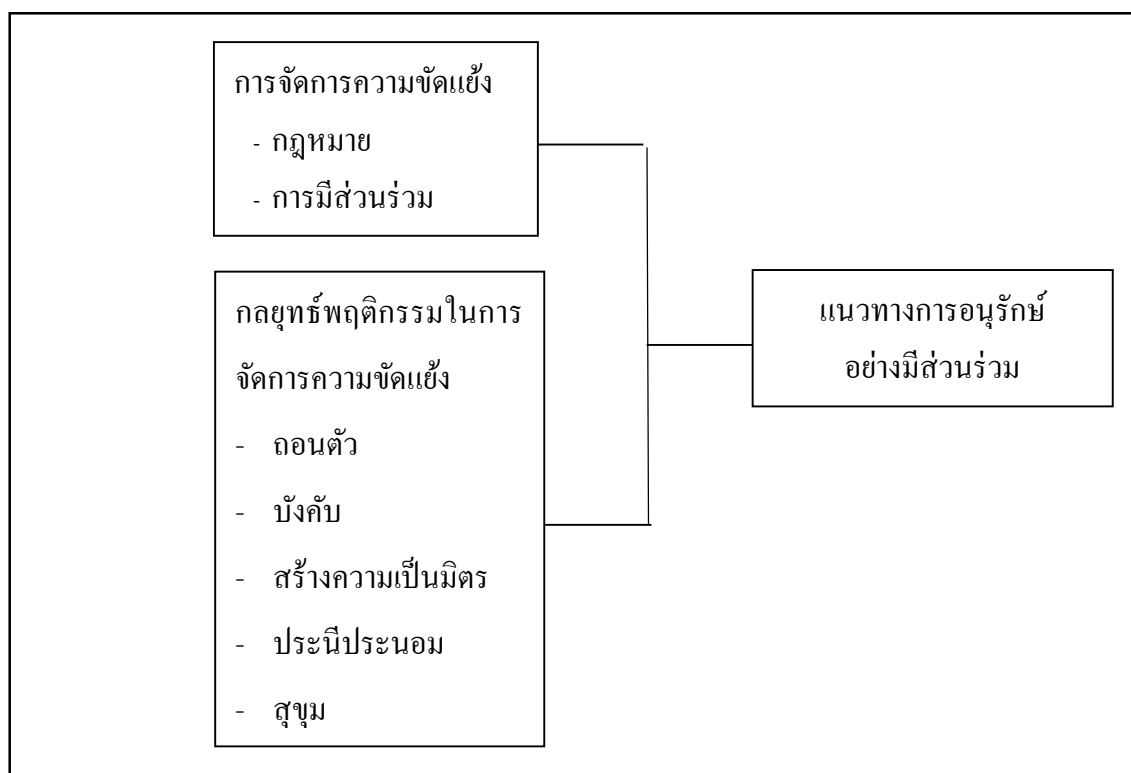
ด้วยอิฐ สันนิษฐานว่า มีอายุร่วมสมัยกับปราสาทศรีเทพและปราสาทสองพี่น้อง คือ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 - 17

นอกจากโบราณสถานหลักแล้วยังมีโบราณสถานย่อย ๆ กระจายอยู่ทั่วไป เช่น ทิศใต้ของเขาลังใน พบโบสถ์ก่อด้วยศิลาแลง พบใบเสมาหินบริเวณใกล้หลุมขุดค้น และพบโบราณสถานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสมัยทวารวดี ซึ่งได้มีการก่อสร้างทับในระยะที่รับเอาศาสนาพราหมณ์เข้ามา จึงเห็นได้ว่าบริเวณเมืองขึ้นในเดิมน่าจะเป็นเมืองแบบทวารวดีและมีการสร้างสถาปัตยกรรมเขมรในระยะหลังเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ทางทิศใต้ยังพบอาคารมณฑปแบบทวารวดีขนาดใหญ่ และมีการพยายามเปลี่ยนแปลงให้เป็นเทวาลัยประมาณต้นศตวรรษที่ 18 แต่ไม่สำเร็จ เช่นเดียวกับปรางค์ศรีเทพ (<http://www.thaitambon.com/tambon/670601>)

เป็นร้อยละ 89.00 จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 300 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.90 ของจำนวนหลังคาเรือน ประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรมโดยมีการผลิตภัณฑ์เครื่องนอน-ศิลปะประดิษฐ์เป็นอาชีพเสริม (<http://www.thaitambon.com/tambon/670601>)

2.7 กรอบการวิจัย

ในระหว่างการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอ่านเพื่อสร้างมโนทัศน์รวบยอด (conceptualization) ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” และเพื่อให้กรอบการวิจัยมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้จัดทำบทความเรื่อง “กรอบการศึกษาการแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” นำเสนอใน การประชุมวิชาการระดับชาติ “ลำปางวิจัย ครั้งที่ 2” โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ใน วันที่ 16 สิงหาคม 2559 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (ภาคผนวก ข.) ซึ่งคณะกรรมการวิพากษ์บทความได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมแก่ผู้วิจัยจนได้ข้อสรุปกรอบการวิจัยดังภาพ

รูปที่ 3 กรอบในการศึกษาแนวทางทางการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ จำนวน 1 คน
2. ตัวแทนจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จำนวน 1 คน
3. ประชาชนในพื้นที่ที่ได้จากการ อ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (Snowball Technique) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่จำนวน 20 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่มีฐานจากมโนทัศน์รวบยอด ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” โดยการสัมภาษณ์มีประเด็น ดังนี้

1. อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร
2. ความสัมพันธ์ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และมีแนวโน้มในอนาคตอย่างไร
3. การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และในอนาคตควรใช้วิธีการอย่างไร
4. ท่านคิดว่า กลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้งขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพที่เหมาะสมในการแก้ปัญหากรณีพิพาทระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านที่เหมาะสมที่สุด ระหว่าง

4.1 ถอนตัวหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ขอมละวัดอุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา

4.2 บังคับโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนิ่งถึงเป้าหมายงานหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับประชาชน

- 4.3 สร้างความเป็นมิตร เชื่อว่าความขัดแย้งหลักเลียงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ขอมยกเลิกเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้
- 4.4 ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ดี
- 4.5 สุขุม มองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิทยาโครงสร้างนิยม (structuralism) ในการอ่านเพื่อสร้างมโนทัศน์รวบยอด (conceptualization) ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” ผ่านวิธีวิทยาดังนี้ (Levi-Strauss, 1963)

1. แสวงหาพื้นฐานโครงสร้างอันไร้สำนึกของความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน
2. แสวงหาความสัมพันธ์ต่างๆภายในโครงสร้างความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน
3. แสวงหาระบบของความสัมพันธ์ต่างๆที่ดำรงอยู่ในโครงสร้าง ความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน
4. แสวงหาแบบแผนของระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน รวมถึง ความคาดหวังถึงระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านโดยองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีผลการวิจัยดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ตัวแทน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อุทยานฯ	1	04.55
อบค.	1	04.55
ประชาชนในพื้นที่	20	90.91

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามกลุ่ม

จากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 22คน เมื่อจำแนกเป็นตารางผู้ให้สัมภาษณ์คือตัวแทนจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ จำนวนกลุ่มละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 04.55 ส่วนประชาชนในพื้นที่จำนวน 20 คนคิดเป็นร้อยละ 90.91

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาตอนต้น	5	27.73
ประถมศึกษาตอนปลาย	2	09.09
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	13.64
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	27.73
อนุปริญญา	5	27.73
ปริญญาตรี	1	04.55
ปริญญาโท	1	04.55

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามระดับการศึกษา

จากตารางที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอนุปริญาจำนวนเท่ากันคือ 5 คน คิดเป็นกลุ่มละ 27.73 หรือราวกลุ่มละ 1 ใน 3 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ส่วนระดับการศึกษาอื่นมี 1 – 2 คน

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รับราชการ	2	09.09
เกษตรกร	13	59.09
รับจ้าง	2	09.09
ไม่มีอาชีพ	5	27.73

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามอาชีพ

จากตารางที่ 3 ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบอาชีพ เกษตรกร 13 หรือเกินครึ่งหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่มีอาชีพ มี 5 คน หรือราว 1 ใน 3 ซึ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่มีอาชีพนั้นทั้งหมดคือผู้สูงอายุ ส่วนอาชีพรับจ้างและข้าราชการมีเท่ากันคือกลุ่มละ 2 คน ซึ่งข้าราชการนั้นคือตัวแทนจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ

4.2 มโนทัศน์รวบยอด ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม”

4.2.1 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร

ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ ตัวแทนจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และ ประชาชนในพื้นที่ต่างเห็นความสำคัญในเมืองศรีเทพ ทั้งในฐานะของโบราณสถาน และแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดมองว่าหากมีการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ควบคู่กับการจัดเทศกาลท่องเที่ยวที่เหมาะสมในช่วงเวลาต่างๆของปี รวมถึงการใช้อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพเป็นแกนกลางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรอบอุทยานประวัติศาสตร์ จะทำให้เกิดการเติบโตของธุรกิจใหม่ๆจากการท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อรายได้ที่มากขึ้นของประชาชนในชุมชน

อย่างไรก็ดี การให้ความสำคัญต่ออุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นสำหรับตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ และตัวแทนจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพยังมองว่าเป็นสา

ธารณสมบัติของชาติ ที่ภาครัฐสมควรเข้ามาบริหารจัดการ โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างเคร่งครัด เพื่อให้คงไว้เป็นสมบัติของชาติ ในขณะที่ฝั่งประชาชนในพื้นที่มองว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นเป็นทั้งสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นสาธารณสมบัติของชุมชนที่ประชาชนสมควรเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ อาทิการนำสัตว์เลี้ยงเชิงเศรษฐกิจ อาทิ โค กระบือ เข้าไปเลี้ยงได้

การมองเห็นความสำคัญของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพในส่วนนี้เองส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับประชาชนในพื้นที่ในประเด็นการอนุรักษ์

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และมีแนวโน้มในอนาคตอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ และประชาชนในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพในอดีตก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งทำมาหากินของประชาชนในพื้นที่ เพราะนอกจากการที่พื้นที่ของเมืองโบราณในปัจจุบันจะกลายเป็นเรือกลสวนไร่นาของชาวบ้านแล้ว วัตถุโบราณจำนวนมากที่ถูกฝังอยู่ใต้ดินก็เป็นแหล่งรายได้ของชาวบ้านที่ต่างเข้าไปขุดค้น โบราณวัตถุ อาทิ โดยเฉพาะพระเครื่องโบราณ ซึ่งในบางครั้งพบว่าทำมาจากทอง ซึ่งจะมีพ่อค้าเดินทางเข้ามารับซื้ออยู่ตลอด ทั้งนี้ราคาของพระเครื่องจะขึ้นกับน้ำหนักทอง ไม่เกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปะใดๆ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายท่านกล่าวว่าในอดีตนั้นการขุดค้นพระเครื่องมีทั้งผู้ทำเป็นอาชีพหลัก และทั้งไม่ใช่อาชีพหลัก แต่โดยมักเป็นการพบโดยบังเอิญในระหว่างการทำเกษตรกรรมมากกว่า

หลังจากการเข้ามาของภาครัฐ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกลายเป็นสถานที่หวงห้าม และการขุดค้นโบราณสถานทำให้เกิดการพิพาทระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับประชาชนในเรื่องการดำเนินอาชีพ และเรื่องที่ดินทำกิน

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านมีทัศนคติเหมือนกันว่า ความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับประชาชนในพื้นที่นั้น โดยมากมาจากการที่ภาครัฐดำเนินนโยบายการอนุรักษ์ด้วยการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะการกีดกันประชาชนในพื้นที่ออกจากพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยเฉพาะการไม่อนุญาตให้นำโค กระบือ ไปกินหญ้าในเขตพื้นที่อุทยาน อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ก็ยอมรับว่าแม้จะรู้สึกไม่พอใจ แต่ก็เข้าใจว่าเจ้าหน้าที่ของทางอุทยานนั้นก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์นี้ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ ซึ่งให้เหตุผลว่าเป็นไปเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อย และเพื่อให้อุทยานประวัติศาสตร์สามารถพัฒนากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

ดีกว่า ซึ่งหากทำได้ในอนาคต ความขัดแย้งนี้จะหายไปเองเพราะประชาชนในพื้นที่จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวรอบอุทยานเพิ่มขึ้น

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพในเรื่องความขัดแย้งดังกล่าว ปัจจุบันผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีความพยายามที่จะไม่อ้างกฎหมายกับประชาชน แต่ใช้วิธีพูดคุยหาทางออกร่วมกัน รวมถึงจูงใจให้ประชาชนคำนึงถึงข้อดีข้อเสียของการที่อุทยานประวัติศาสตร์จำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมาย และพยายามกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีสำนักในการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุในฐานะสาธารณสมบัติของชาติมากกว่าที่จะมองว่าเป็นเพียงสาธารณะสมบัติของชุมชน ซึ่งการดำเนินนโยบายการอนุรักษ์แบบละมุนละม่อมดังกล่าวได้รับการตอบรับจากประชาชนในพื้นที่ไปในแนวทางที่ดี

4.2.3 การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และในอนาคตควรใช้วิธีการอย่างไร

ด้านตัวแทนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นมองว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นไม่ควรที่จะแก้ไขด้วยการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว เพราะจะยิ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างภาครัฐกับประชาชน อีกทั้งการที่เจ้าหน้าที่ของอุทยานนั้นเป็นบุคคลนอกพื้นที่ และมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอด ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มองว่าเจ้าหน้าที่น่าจะไม่ใช่เข้าใจในบริบทในพื้นที่จริงๆ การบังคับใช้กฎหมายจึงน่าจะสร้างความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น วิธีการที่ดีกว่าจึงควรเป็นการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดแต่ด้วยวิธีการที่ละมุนละม่อม พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ

ด้านตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพก็มองต่างกัน เพราะแม้จะเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายนั้นสามารถสร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ แต่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ การบังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่พึงกระทำ เพื่อเป็นการป้องกันสาธารณสมบัติจึงชาติ และทำให้การอนุรักษ์ รวมถึงการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์และพื้นที่ราชรองเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากกว่า ส่วนประชาชนในพื้นที่นั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพมองว่าสามารถพูดคุยให้เข้าใจได้ง่าย และจากการที่ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่มีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้การพิพาทในเรื่องพื้นที่ทำกินไม่ใช่ประเด็นใหญ่อีกต่อไป ส่วนเรื่องการขุดค้นโบราณวัตถุนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ และทำไม่ได้อยู่แล้วในทางกฎหมาย ในอนาคตการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ด้านประชาชนในพื้นที่นั้นมีความเห็นที่แตกต่างกันไป บางรายก็สนับสนุนการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพราะมองว่าจะสามารถทำให้เกิดความสงบเรียบร้อย แต่บางรายก็เสนอให้อุทยานนั้น

สร้างทางเลือกให้กับคนในพื้นที่ในการทำมาหากิน อยากให้จัดสรรพื้นที่สำหรับการเลี้ยงโค กระบือ ให้ชัดเจน จัดสรรว่าบริเวณใดเป็นเขตอุทยาน และบริเวณใดไม่ใช่ แต่โดยรวมประชาชนในพื้นที่ มองว่าการแก้ปัญหาความขัดแย้งควรใช้วิธีการที่ละมุนละม่อมมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย

4.2.4 ท่านคิดว่า กลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้งขององค์การบริหารส่วนตำบล ศรีเทพที่เหมาะสมในการแก้ปัญหากรณีพิพาทระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านที่เหมาะสมที่สุด ระหว่าง

1. ถอนตัวหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา

2. บังคับโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายงานหรือความต้องการของตนเอง มากกว่าความสัมพันธ์กับประชาชน

3. สร้างความเป็นมิตร เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ยอมยกเลิกเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้

4. ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี

5. สุขุม มองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน

ผลการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอในรูปแบบตารางดังนี้

ตัวแทน	กลยุทธ์				
	ถอนตัว	บังคับ	สร้างความ เป็นมิตร	ประนี ประนอม	สุขุม
อุทยานฯ (1 คน)	-	-	-	-	1
อบต. (1 คน)	-	-	-	1	-
ประชาชนฯ (20 คน)	1	-	4	2	13
รวม	1	0	4	3	14
ร้อยละ	4.56	0.00	33.33	13.64	63.64

ตารางที่ 4 ข้อเสนอกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง

จะเห็นว่ากลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้งขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพที่เหมาะสมในการแก้ปัญหากรณีพิพาทระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านจากตัวแทนทั้ง 3 กลุ่มนั้น คือ กลยุทธ์แบบสุขุม มองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ 13 คน มีความเห็นตรงกับต้นจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จากการสัมภาษณ์เหตุผลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เลือกกลยุทธ์ดังกล่าวนี้มองว่ากลยุทธ์เช่นนี้เป็นแนวทางที่จะสร้างการมีส่วนร่วมที่ประชาชนสามารถต่อรองกับภาครัฐ โดยที่ผลของการต่อนั้นน่าจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ถึงตัว และสร้างความพึงใจให้แก่ทุกฝ่ายมากกว่ากลยุทธ์ในรูปแบบอื่นๆ

ส่วนกลยุทธ์ที่ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพซึ่งเป็นหน่วยงานทางราชการที่เป็นตัวประสานระหว่างภาครัฐและประชาชนนั้น เลือกกลยุทธ์ ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี ซึ่งมีประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยกับกลยุทธ์นี้ 2 คน โดยเหตุผลคือในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐนั้น ในความเป็นจริงต้องสามารถที่จะบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเคร่งครัดเพื่อประโยชน์สูงสุดของสาธารณะ ทว่าในการปฏิบัติงานจริงนั้น การใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวก็จะยิ่งสร้างความขัดแย้ง แต่หากละเลยไปเลยก็จะกลายเป็นการผิดระเบียบราชการ ดังนั้นในการปฏิบัติงานจริงนั้นจะคำนึงเพียงเป้าหมายไม่ได้ แต่อาจต้องละทิ้งเป้าหมายบางอย่างไป เพื่อคงความสัมพันธ์ที่ดีไว้

ส่วนกลยุทธ์แบบ ถอนตัวหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ขอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหานั้น ประชาชนที่ให้ข้อมูลให้เหตุผลว่านี่เป็นกลยุทธ์ที่กระทำกันจริงๆ และเป็นเหตุผลที่การแก้ปัญหาใดๆ มักเชื่องช้า และไม่มีประสิทธิภาพ

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 พื้นฐานโครงสร้างอันไร้สำนึกของความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน

จะเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านนั้นคือเรื่องของการใช้พื้นที่สาธารณะ ในขณะที่ทางภาครัฐมองว่าพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่ต้องใช้กฎหมายในการบังคับประชาชนในพื้นที่ให้มองว่าพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นไม่เพียงเป็นพื้นที่สาธารณะ แต่ยังเป็นพื้นที่สาธารณะที่ต้องอนุรักษ์ไว้ในสถานะสาธารณสมบัติของชาติ

ในขณะที่ประชาชนในพื้นที่ยังมองว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธารณะที่ดำรงอยู่กับวิถีชีวิตชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของการทำมาหากิน รวมถึงศูนย์รวมประชาชนในงานประเพณีต่างๆ

4.3.2 ความสัมพันธ์ต่างๆภายในโครงสร้างความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน

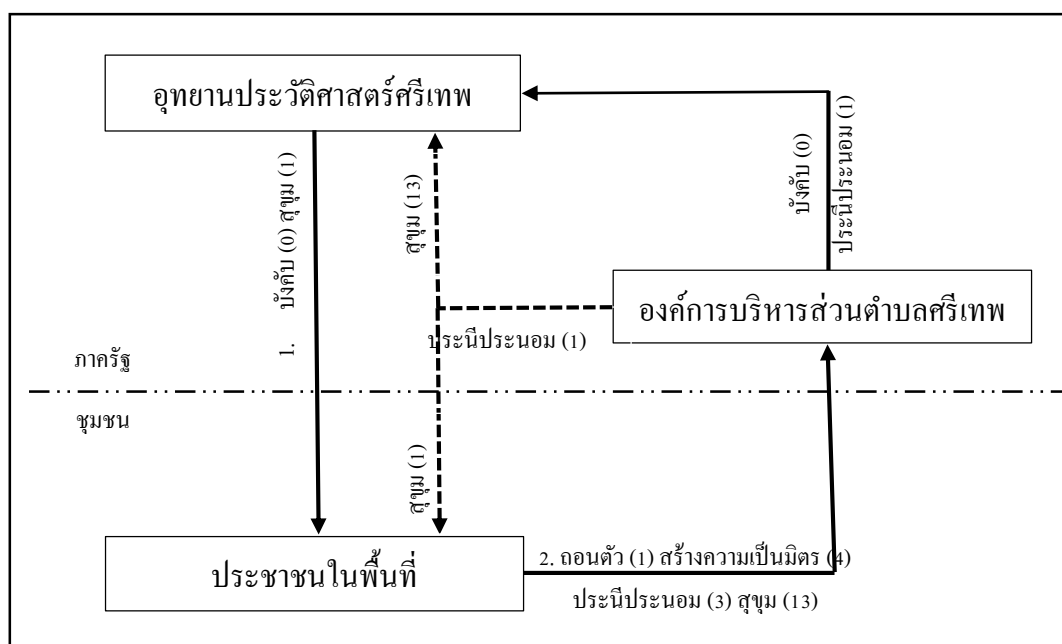
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพนั้นมีลักษณะแยกขาดออกจากกัน จะมีเรื่องของการมีส่วนร่วมก็ต่อเมื่อเป็นช่วงเทศกาลงานประเพณีเท่านั้น ในช่วงอื่นๆความสัมพันธ์จะเป็นแบบการใช้กฎหมายเข้าไปบังคับจากภาครัฐเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพเองก็มีภาระหน้าที่มากมาย ไม่ได้มีเฉพาะในส่วนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนี้เท่านั้น ทำให้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างจริงจังในเรื่องความขัดแย้งดังกล่าว ความขัดแย้งจึงเป็นการปะทะกันระหว่างอุทยานกับประชาชนในพื้นที่โดยตรงเสียมาก โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสื่อกลางในบางกรณีเท่านั้น

4.3.3 ระบบของความสัมพันธ์ต่างๆที่ดำรงอยู่ในโครงสร้าง ความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน

ความสัมพันธ์หลักระหว่างภาครัฐกับชุมชนนั้นเป็นเรื่องของการใช้กฎหมายเป็นหลัก ดังนั้นแม้ไม่ได้กล่าวออกมาโดยตรงกลยุทธิ์ที่สำคัญที่ใช้จึงเป็นกลยุทธิ์แบบบังคับ ทั้งนี้คู่ความขัดแย้งสำคัญคืออุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ปละประชาชนในพื้นที่ เมื่อเกิดข้อพิพาทประชาชนในพื้นที่มักเข้าไปขอความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ ซึ่งโดยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายก็คือการสนับสนุนการทำงานของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ทว่าด้วยบทบาทที่แม้จะเป็นองค์กรภาครัฐที่ต้องสนับสนุนกลยุทธิ์บังคับของภาครัฐ แต่ก็มีหน้าที่เป็นกึ่งกลางที่สื่อระหว่างภาครัฐและชุมชน หน้าที่แฝงขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพคือกลยุทธิ์แบบประนีประนอม ทว่าจากการที่การพิพาทนั้นเกิดมาหลายครั้ง และจากประสบการณ์ดังกล่าวทำให้ทั้งภาครัฐและชุมชนมีลักษณะของกลยุทธิ์แบบสุ่มมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นการผนวกเอาทั้งกลยุทธิ์แบบถอนตัว สร้างความเป็นมิตร และประนีประนอมเข้าไว้ด้วยกัน

4.3.4 แบบแผนของระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้าน รวมถึง ความคาดหวังถึงระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านโดยองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ

แบบแผนของระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ จากตารางที่ 2 สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

รูปที่ 4 ระบบความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ใน โครงสร้าง ความขัดแย้งฯ

จะเห็นว่าแม่กลยุทธ์สำคัญของภาครัฐ (เส้นที่ 1.) จะเป็นการบังคับ ทว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพเลือกสุขุม มองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน ซึ่งตรงกับที่ฝั่งประชาชนในพื้นที่ที่ต่างมีความเห็นเรื่องกลยุทธ์ที่หลากหลาย (เส้นที่ 2.) ในการขอความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ แต่การที่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพเลือกกลยุทธ์ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี ทำให้สุดท้ายประชาชนในพื้นที่ยอมรับที่จะแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยกลยุทธ์สุขุม ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ของภาครัฐพอดี

ดังนั้นความคาดหวังความคาดหวังถึงระบบกลยุทธ์พฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านโดยองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพจึงกล่าวได้ว่าเป็นกลยุทธ์แบบสุขุมมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน ซึ่งถูกสนับสนุนด้วยกลยุทธ์ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลางแสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ดีนั่นเอง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

5.1 สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อพิจารณาการเมืองในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ กับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. เพื่อทราบแนวทางบทบาทขององค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพในการร่วมอนุรักษ์โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

จากผลการวิจัยสามารถสรุป และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1.1 การเมืองในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพ กับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้น พิจารณาได้ว่าจุดเริ่มต้นคือภาครัฐมองว่าเป็นโบราณสถานเป็นสาธารณสมบัติของชาติ ที่ภาครัฐสมควรเข้ามาบริหารจัดการ โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างเคร่งครัด เพื่อให้คงไว้เป็นสมบัติของชาติ ในขณะที่ฝั่งประชาชนในพื้นที่มองว่าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นเป็นทั้งสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นสาธารณะสมบัติของชุมชนที่ประชาชนสมควรเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ อาทิการนำสัตว์เลี้ยงเชิงเศรษฐกิจ อาทิ โค กระบือ เข้าไปเลี้ยงได้ สอดคล้องกับ อภิชาติ อวจำปา (2556) ที่กล่าวว่ากฎหมายเองก็ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากการตีความว่าโบราณสถานเป็นอสังหาริมทรัพย์นั้นไม่ครอบคลุมไปถึงคุณค่าด้านวัฒนธรรม และศิลปกรรม รวมถึงการกำหนดขอบเขตของโบราณสถานก็ขาดความชัดเจนทำให้การรุกล้ำเกิดขึ้นได้ตลอดรวมถึงเกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ของเอกชน ที่สำคัญกฎหมายที่ใช้นั้นมักเป็นกฎหมายในการบีบบังคับ ซึ่งต่างจากประเทศตะวันตกที่เป็นกฎหมายสร้างแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์ และนพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ (2546). ที่กล่าวว่าปัญหาหนึ่งที่ภาครัฐประสบปัญหามาตลอดทั้งภาคประชาชนหรือภาครัฐเอง ทั้งที่ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และในส่วนของรัฐ ที่ถือว่าเป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนคือกฎระเบียบ วิธีการดำเนินงานหลายประการ ที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการอนุรักษ์

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพในอดีตก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งทำมาหากินของประชาชนในพื้นที่ เพราะนอกจากการที่พื้นที่ของเมืองโบราณในปัจจุบัน จะกลายเป็นเรือสวนไร่นาของชาวบ้านแล้ว วัตถุโบราณจำนวนมากที่ถูกฝังอยู่ใต้ดินก็เป็นแหล่ง รายได้ของชาวบ้านที่ต่างเข้าไปขุดค้นโบราณวัตถุ หลังจากการเข้ามาของภาครัฐ อุทยาน ประวัติศาสตร์ศรีเทพกลายเป็นสถานที่หวงห้าม และการขุดค้นโบราณสถานทำให้เกิดการพิพาท ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับประชาชนในเรื่องการดำเนินอาชีพ และเรื่องที่ดินทำกิน

การเมืองระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับประชาชนในพื้นที่นั้นมาจากการที่ภาครัฐ ดำเนินนโยบายการอนุรักษ์ด้วยการบังคับใช้กฎหมาย กีดกันประชาชนในพื้นที่ออกจากพื้นที่ของ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ก็ยอมรับว่าแม้จะรู้สึกไม่พอใจ แต่ก็เข้าใจว่า เจ้าหน้าที่ของทางอุทยานนั้นก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการ อนุรักษ์นี้ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วน ตำบลศรีเทพ เหตุผลสำคัญคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเพื่อให้อุทยานประวัติศาสตร์สามารถ พัฒนากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ดีกว่า

5.1.2 แนวทางบทบาทขององค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพในการร่วมอนุรักษ์โบราณสถาน ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

การเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นไม่ควรที่จะ แก่ใจด้วยการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว เพราะจะยิ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างภาครัฐ กับประชาชน วิธีการที่ดีกว่าจึงควรเป็นการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดแต่ด้วยวิธีการที่ละมุน ละม่อม พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ เน้นอนว่าความสัมพันธ์ หลักระหว่างภาครัฐกับชุมชนนั้นเป็นเรื่องของการใช้กฎหมายเป็นหลัก องค์การบริหารส่วนตำบล ศรีเทพ ซึ่งโดยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายก็คือการสนับสนุนการทำงานของอุทยานประวัติศาสตร์ ศรีเทพ ทว่าด้วยบทบาทที่แม้จะเป็นองค์กรภาครัฐที่ต้องสนับสนุนกลยุทธีบังคับของภาครัฐ แต่ก็มี หน้าที่เป็นกึ่งกลางที่สื่อระหว่างภาครัฐและชุมชน ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพเลือกกล ยุทธีแบบประนีประนอม จนในที่สุดผลของการเลือกกลับนำไปสู่กลยุทธีแบบสุขุมที่เป็นการผนวก เอาทั้งกลยุทธีแบบถอนตัว สร้างความเป็นมิตร และประนีประนอมเข้าไว้ด้วยกัน สอดคล้องกับ จอห์น มาคิออนนิส (Macionis 1993 : 19) ที่กล่าวว่า สังคมมีความขัดแย้งกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็น สาเหตุทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตามมา และสอดคล้องกับราล์ฟ

ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1988) ที่เสนอว่า ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของสิทธิอำนาจ (authority) กลุ่มที่เกิดขึ้นภายในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มที่มีสิทธิอำนาจกับกลุ่มที่ไม่มีสิทธิอำนาจ สังคมจึงเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ (quasi groups) ของทั้งสองฝ่ายที่ต่างมีผลประโยชน์แอบแฝง (latent interest) อยู่เบื้องหลัง ดังนั้น แต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเอาไว้ โดยมีผู้นำทำหน้าที่ในการเจรจาเพื่อประนีประนอมผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ระดับของความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นจะรุนแรงมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำ และเสนอความคิดว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอกโดยสังคมอื่นๆ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสามารถควบคุมได้ด้วยการประนีประนอมความขัดแย้งสามารถทำให้โครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงได้

กลยุทธ์แบบสุขุมมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของทั้งฝ่ายรัฐ และประชาชน ซึ่งถูกสนับสนุนด้วยกลยุทธ์ประนีประนอม คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลางแสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ซึ่งเป็นแนวทางบทบาทขององค์กรปกครองส่วนตำบลศรีเทพในการร่วมอนุรักษ์โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพที่สอดคล้องกับความต้องการของทั้งภาครัฐและชุมชนในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ดังนั้นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพจึงสอดคล้องกับ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf, 1988) ที่เสนอให้สมาชิกของกลุ่มที่ขัดแย้งรู้ผลประโยชน์ของตนคืออะไร รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อมุ่งผลประโยชน์ เพื่อแสวงหาวิธีการลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงควบคุมการขัดแย้งระหว่างกันขึ้นมาให้ได้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการจัดองค์การใหม่ขึ้นในองค์การสังคมแห่งการขัดแย้งนั้น และสอดคล้องกับสุณีย์ ทองจันทร์ และคณะ (2556) ที่เสนอแนะแนะแนวนโยบายในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ สร้างความพร้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากร งบประมาณเพื่อรองรับกับแผนกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และผลักดันนโยบายที่เชื่อมประสานขององค์ความรู้ในหลายๆ ระดับ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการสร้างความเชื่อมั่นและการเปลี่ยนแปลงทิศทางในการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบและมีความเป็นอิสระในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ

5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีวัตถุประสงค์เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีวิทยาโครงสร้างนิยม (structuralism) ในการอ่านเพื่อสร้างมโนทัศน์รวบยอด (conceptualization) ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” จากนั้นการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไว้จากมโนทัศน์รวบยอด (conceptualization) ว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” ในการถามกับผู้ให้สัมภาษณ์เหมือนกันหมดทุกคน เพื่อที่จะสามารถจัดหมวดหมู่ข้อมูลได้ง่ายและสะดวกในการวิเคราะห์ และใช้ การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก หรือ (Snowball Sampling Technique)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่ามโนทัศน์รวบยอดว่าด้วย “การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อสร้างการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม” นั้นสามารถประยุกต์ให้เป็นแบบสอบถามในเชิงปริมาณด้วยได้ ซึ่งน่าจะให้ข้อมูลสถิติสนับสนุนที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

และนอกจากนี้ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ทั้ง 5 รูปแบบของจอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1987: 273) ว่าสามารถใช้ได้จริงมากน้อยเพียงใด

บรรณานุกรม

- เจมส์ แอล. เกรย์ตัน. (2551). วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี. (แปล). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. ขอนแก่น : ศิริพันธ์ ออฟเซ็ท.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : อ.พี.กราฟิก ดีไซน์และการพิมพ์.
- นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ (2546). การมีส่วนร่วม : ความจริงใจระหว่างรัฐและราษฎร์ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา 2546 ปีที่ 1 ฉบับที่ 1. น. 73 – 77.
- นิตา พิมพ์พิเศษ. 2554. แนวทางการจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาพร เทียงธรรม. (2554). ศรีเทพ : เมืองศูนย์กลางความเจริญแห่งลุ่มน้ำป่าสัก. เพชรบูรณ์ : อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ.
- สมชาติ จีงศิริอารักษ์. (2555). ความเชื่อและแนวความคิดในการอนุรักษ์โบราณสถานของไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 38 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน, น. 84 – 102.
- สุนิษฐ์ ทองจันทร์ และคณะ (2556) ศึกษา ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ และ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ : ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. งานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- อภิชาติ อวจำปา. (2556) ศึกษามาตรฐานทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหามงคล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- Dahrendorf, Ralf. (1988). The Modern Social Conflict . Berkeley and Los Angeles : University of California Press.

Macdonis, John J. (1993). *Society : The Basics*. New York :Prentice Hall.

Powell, Walter W. and Richard Robbins. (1985). *Conflict and Consensus : a festschrift in honor of L.A. Coser*. *International Journal on World Peace*. Vol. 2, No. 1 (WINTER 1985), pp. 115-117.

Singer, Peter. (1980). *Marx: A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press.

Theodorson, George A. and Achilles G. Theodorson. (1990). *Instructor's Manual to accompany Principles and Applications Sociology*. Minnesota : West.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

เรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเมืองเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน :
กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

พิสิษฐกุล แก้วงาม

ณัฐวุฒิ สุทธิประภา

ผู้วิจัย

*****

ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ตัวแทน
  - ☐ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
  - ☐ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ
  - ☐ ประชาชนในพื้นที่
2. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษาตอนต้น	☐ ประถมศึกษาตอนปลาย
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ อนุปริญญา	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท	
3. อาชีพ

☐ รับราชการ	☐ เกษตรกร
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	

ส่วนที่ 2

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร

[illegible]

2. ความสัมพันธ์ระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และมีแนวโน้มในอนาคตอย่างไร

[illegible]

3. การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพกับชาวบ้านเป็นอย่างไร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และในอนาคตควรใช้วิธีการอย่างไร

This image shows a full page of a handwriting practice worksheet. It consists of multiple rows of horizontal dotted lines spaced evenly down the page, providing a guide for letter height and placement. The background is plain white, and there are no margins or additional markings.

